

II RIIGIKOGU

6. istungjärk.

Protokoll nr. 152 (28).

1924 a.

II Riigikogu koosolek 4. novembril 1924 a.
kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 80 Riigikogu liiget.

Walitsuse loosis: Riigiwanem **Fr. Akel**, rahaminister **O. Strandman**, kohtuminister **R. Gabrel**, haridusminister **H. B. Rahamägi**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, põllutöominister **A. Kerem**.

Wälisesitajate loosis: Eesti saadik Moskwas **A. Birk**.

Päewakord:

1. Riigi 1924 a. eelarwe muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

2. Wõimumärkide ja Wabaduse Risti kaitseseadus — II lugemisel.

3. Eesti ja Põhja-Ameerika-Ühisriikide wahelise rahatransfertide wahetamise kokkuleppe kinnitamise seadus — II lugemisel.

4. Eesti ja Rootsi wahel waimuhaigete asjus sõlmitud kokkuleppe kinnitamise seadus — II lugemisel.

5. Hoolekandeseadus — II lugemisel.

6. Weneaegiste pensionäride toetamise seaduse täiendamise seadus — töökaitse komisjoni ettepanek.

7. Põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seaduse tühistamise seadus — M. Martinson'i ettepanek.

8. Põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

9. Riigiteenistusseadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Wain**, pärast sekretäär **T. Kalbus**.

Koosolek algab kell 5.10 min.

1. Päewakorra Juhataja **J. Tõnisson**: Awan Riigikogu koosoleku. Päewakord on Riigikogu liigetele kätte saadetud. Päewakorra täiendamiseks on rkl. Penno poolt ettepanek, wõtta päewakorda I. punktina komisjonide täiendawad walimised.

L. Johanson (sd.): Tänase koosoleku päewakorrast on juhatuse poolt välja jäetud „tolli-põhitariifide osalise muutmise seadus“ sellepärast, et oli tarwis mõned küsimused lahendada. Nüüd on need küsimused rahaasjanduse komisjoni poolt lahendatud ning wastawad parandused Riigikogu liigetele kätte saadetud. Teen ettepaneku wõtta päewakorda „tolli-põhitariifide osalise muutmise seadus“ — II lugemisel wiieks päewakorra-punktiks, see on enne hoolekandeseadust.

Juhataja **J. Tõnisson**: Päewakorra kohta on tehtud kaks ettepanekut: rkl. Penno poolt — wõtta esimeseks päewakorra-punktiks komisjonide täiendawad walimised ja rkl. Johanson'i poolt, wõtta V. päewakorra-punktiks tolli-põhitariifide osalise muutmise seadus. Panen mõlemad ettepanekud korraga hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanekud wastu wõetud, seega on päewakord kindlaks määratud. Enne päewakorra juurde asumist on sõna sekretääril teadaandmisteks.

2. Teadaandmine Sekretäär **J. Wain**: Riigikogule on teatada, et Riigikogu juhatuse poolt on antud „Riigi laewasõidu ameti põhimäärused“ — rahaasjanduse komisjoni.

3. Teadaandmine (Sekretäär **J. Wain** kannab ette üldnimetatud teadaande. — Waata otseste protokoll nr. 152 (28) lisa nr. 3.)

Juhataja **J. Tõnisson**: Isiklikus asjas on sõna rkl. Amberg'il.

O. Amberg (krst.): Austatud Riigikogu liikmed! Wiimasel ajal on ajalehtedes palju kirjutatud korratuste kohta, mis sõjaministeeriumi arsenaalis ilmsiks on tulnud. Selle juures kirjutab „Kaja“ oma numbrites nr. 282 ja eilses nr. 296,

et arsenaali ülema kohale olla Wabariigi Walitsus minu ettepanekul kindral Silberg'i nimetanud ja et minu poolt tema abiks olla leitnant Kahlberg nimetatud. Need teated ei wasta mitte tõeludele. Kindral Silberg on sõjaministeeriumi mehaanikatöökodade ülemaks nimetatud sõjaminister kindral Soots'i poolt juba 18. mail 1923 aastal, missugune päewakäsk järgmiselt käib: „Käsk wabariigi sõjawägedele, nr. 1821, Tallinnas, 18. mail 1923 a. (Ohwitseride kohta.)

Nimeta takse: Sõjawäe tehnika-kooli ülem kindral-major Aleksander Silberg — sõjaministeeriumi mehaanikatöökodade ülemaks, 16. maist sel aastal arwates. J. Soots, kindralstaabi kindral-major. Sõjaminister.“ (M. Martna sd.: Kas see ei ole salajane?)

Leitnant August Kahlberg on sõjaministeeriumi mehaanikatöökodadesse teenistusse wõetud 20. oktoobril 1923 aastal sõjaminister härra Anderkopp'i loaga warustuswalitsuse ülema kolonel Rötberg'i poolt. Kindral Silberg olla wastu wõetud kindral Soots'i poolt wastu warustuswalitsuse ülema tahtmist.

Uute etade, mis Wabariigi Walitsuse poolt 5. märtsil 1924 a. kinnitatud, nimetati sõjawäe mehaanikatöökodad ümber arsenaaliks, ja loomulikult jäid 15. märtsil sel aastal nii kindral Silberg kui ka leitnant Kahlberg oma kohtadele edasi, nagu nad olid mehaanikatöökodades. Kui riigikontrolööri wahekirja põhjal, mis oktoobri algul minule esitati, wäärnäh-tuse peale arsenaalis tähelpanu juhiti, siis tegin mina korralduse, et mitte üksi leitnant Kahlberg'i tegewuse kohta ei pandaks juurdlus toime, waid ka arsenaali majandusülema Essenson'i kohta ja kindral Silberg'i asemele käskisin mina warustuswalitsuse ülemal kõrgema tehnilise haridusega wilunud isikut leida. Need minu korraldused ei saadud aga minu ajal lõpuni täide wiia, sest et mina, nagu Riigikogu liigetel teada, lahkusin sõjaministri kohalt 18. oktoobril sel aastal.

Juhataja **J. Tõnisson**: Isiklikus asjas on sõna rkl. Jõeäär'il.

A. Jõeäär (sd.): Austatud härrad rahwasaadikud! Wiimasel Riigikogu koosolekul, 30. oktoobril, wõtsin sõna tollitariifide puhul ja esinesin sealjuures teatud ettepanekutega. Minu ettepanekuid on ajaleht „Kaja“ järgmiselt kirjelda-

nud: „Rkl. A. Jõeäär peatab pikemalt nisuterade- ja jahutollide juures. Pika kõne lühikene sisu seisab selles, et kõneleja ei pea meie põllumajandust toetamise wääriliseks ja teeb sellepärast ettepaneku nisuterade- ja jahutolli üldse ära kaotada. Lõpuks tuleb kõneleja siiski arwamisele, et jahude peale peaks teatud toll weskite kaitseks jääma.“

Härrad rahwasaadikud, kes sellel koosolekul wiibisid, mäletawad wäga hästi, mida mina rääkisin. Et ka neile, kes nimetatud koosolekul ei olnud, selgeks teha, millest jutt oli, luban enesele wastawad kohad minu kõne stenogrammist ette lugeda. Esimene osa, mis meie põllumajanduse toetamise puutub, kõlab järgmiselt: „Selle küsimuse kaalumise juures pean aga kõigepealt tähendama, nagu seda juba rahaasjanduse komisjonis tegin, et mina isiklikult sellele seisukohale asun, et põllumajandust teatud tingimistel toetada tuleb.“ Siia wahele tähendab põllumees härra Jürman: „Wäga ilus seisukoht“, siis edasi „nii et põhimõttelikult mina selles asjas isegi meie kõigeparemal tiival asuwa põllumeeste rühma esitajate arwamistega lahku ei lähe. Seda silmas pidades palun arwesse wõtta, et mina oma ettepanekut, nisutolli ära kaotada, mitte sellepärast ei tee, et põllumajandust waja ei ole toetada, waid hoopis teistest seisukohtadest wälja minnes“... ja neid teisi seisukohti selgitasin siis pikemalt. Mis puutub teist osa, nimelt jahutollisid weskite kaitseks, siis ütleb selle kohta wastaw stenogrammi osa järgmist: „Sellest seisukohast wälja minnes arwan, et on küllalt põhjendatud ettepanek ka nisujahu pealt toll täiesti ära kaotada ja loodan, et Riigikogu mõlemad ettepanekud niihästi terade kui ka nisujahu tolli ära kaotamise kohta leiab võimalikuks wastu wõtta.“ Nüüd tuleb see osa, mis härra Tupits kogu aeg ootab: „Kui aga Riigikogu sellega ei peaks ühinema ja teatud tolli siiski peaks alles jätma niihästi terade kui ka jahu peale, siis tuleks igatahes wahekord jahu ja terade tolli wahel uuesti ümberhindamisele wõtta, sest see wahekord on ebanormaalselt suurena jahude kasuks wälja kujunenud rahaasjanduse komisjoni poolt ette pandud kujul. Sarnasel korral, kui tõepoolest leitakse tarwilikuks meil jahutööstust alles hoida ja kui arwesse wõtta kõiki neid wiimaste peensusteni wälja-

töötatud kalkulaatsioone, siis on küllalt selle tööstusele kaitseks tollist 42—44 margani jahupuudast. Ja kui meie sinna juurde veel lisame ning isegi 50 marka puudast kaitsetolliks arwame, siiski leiame, et rahaasjanduse komisjon on 15 marka puudast jumalamuidu juurde pannud, ja see teeb 1 miljon puuda pealt — 15 miljonit marka aastas wälja.“ Nii et mina tegin ettepaneku seda tolli vähendada isegi 15 marka puuda pealt. Kui aga härrad põllumehed arwawad, et jahu ilma tollita sisse wedada tuleb ka siis, kui terade pealt toll jääb, siis ei ole minul selle wastu midagi, aga ma arwan siiski, et see nendele enestele kasulik ei ole.

Mina saatsin „Kaja“ toimetusele selle peale järgmise õienduse: „Teie lugupeetud lehes nr. 293 ilmunud Riigikogu koosoleku kirjelduses on minu wäiteid nisutera- ja jahutollide asjas ümberpöördukt kujutatud:

1) Ei ole õige, et mina põllumajandust toetamisewääriliseks ei pidanud, waid koguni selle wastu seletasin, et põllumajandust toetada tingimata waja on.

Tolli ärakaotamise wajadust põhjendasin statistiliste andmetega, mis näitawad, et maal, peale omakaswatatud nisu, veel sisseweo arwel käesolewal aastal tarwitatakse üle 1 miljoni puuda ja et põllumehed seega iseendale tolli peale panevad (180 kummi 300 miljonit marka aastas), kui nad komisjoni ettepaneku wastu wõtawad. Rääkimata sellest, et elukalliduse tõusu läbi tööstussaaduste eest kallimat hinda peawad maksma.

Arwasin, et karjakaswatuse edendamise kasulikum on.

2) Kaitsemin mina kategooriliselt seisukohta, et jahutoll täiesti ära kaotada tuleb, tegin wastawa ettepaneku, ja selge on, et mina iseenda ettepaneku wastu rääkida ei wõinud. Lõpuks tähendasin, et kui Riigikogu minu ettepaneku tagasi lükkab ja jahutööstust siiski toetada tahab, seda toetust vähemalt 15 miljoni marga wõrra vähendada tuleb, wõrrelles sellega, mis rahaasjanduse komisjon ette pannud. Minu ettepanek on aga kaugemaleulatawam ja ei luba jahutööstuse toetuseks pennigi. Awaldasin lootust, et minu ettepanek wastu wõetakse.“ Selle õienduse äratrükkimist ei arwanud „Kaja“ toimeetus mitte tarwilikuks, waid tõi selle asemel ühe artikli, mis asja veel segasemaks tegi.

Mina leian, et küsimus on sedawõrd tähtis, et mitte ükskõik ei ole, kuidas wiisi ajakirjandus oma lugejaid selle üle informeerib. Wõib olla, ei ole poliitiliselt ühe wõi teise erakonna häälekandjal kasulik igal juhtumisel õiget informatsiooni anda, siis wõiks vähemalt waikida, kuid sarnast faktide peapeale pööramist, kui käesolewal korral, ei wõiks mingil tingimisel lubada juba ajakirjanduse prestiishi alalhoidmise pärast ja tagurpidi lugemise wajadust ei tohiks süsteemiks muuta.

Juhataja **J. Tõnisson**: Isiklikus asjas on sõna rkl. Gustawson'il.

O. Gustawson (is.): Neljapäewasel koosolekul, kui riigiteenijate ühekordse toetuse seadus arutamisel oli, tegi kahe sotsialistliku rühma nimel § 1-se juurde rkl. Johanson ettepaneku. See ettepanek oli järgmine: „Käesolewas paragrahwis tähendatud määral saawad ühekordset toetust ka riigiasutuste ja ettewõtete töölised, kes 1. nowembriks 1920 a. on olnud wahet pidamata 6 kuud riigiasutuse wõi -ettewõtte teenistuses“.

See parandus-ettepanek wõeti teisel lugemisel rõhuwa häälteenamusega wastu, kuna kolmandal lugemisel see aga tagasi lükati: Härra Jaakson'i ettepanek — Johanson'i parandus tagasi lükata — sai poolt 24 häält, wastu 24 häält. Selle juures hääletasid sotsialistlikud rühmad loomulikult oma ettepaneku kaitseks härra Jaakson'i ettepaneku wastu. Nõuti kinnist hääletamist. Kinnise hääletamise tagajärjed olid järgmised: anti ära 41 häält, härra Jaakson'i ettepaneku poolt — ja wastu 29 häält. Oli kindel, et meie rühma poolt tehtud ettepaneku aitasid läbi kukutada härrad põllumehed. Selle peale waatamata aga kirjutab „Kaja“ oma pühapäewases numbris järgmist: „Kuid tema kartus on asjata. Jaakson'i parandus-ettepanek lükatakse küll lahtisel hääletamisel tagasi, kuid sedelitega hääletamisel näitawad härrad seltsimehed, et nad truud liitlased on, ja nende oma häälega kukub nende ettepanek läbi“.

Oma isiku ja kahe rühma nimel julgen mina konstateerida, et käesolewa tõsi-asja wõltsimisega on „Kaja“ järjekorralise wassimisega maha saanud. (M. Martinson, põl.: Suur julgus Teie poolt!) See järjekordne wassimine näitab veel kord, et sealtpoolt peale wassimiste üldse midagi oodata ei ole.

Mina tõrjun selle insinuatsiooni meie kahe rühma nimel kindlasti tagasi.

**4. Komisjonide Juhataja J. Tõ-
täiendawad nisson: Riigikogu
walimised.** liikme Wirma poolt on

ettepanek tehtud walida redaktsiooni komisjoni liikmeks rkl. Anderkopp. Rkl. Jaanis'e poolt on ettepanek tehtud walida tagasiastunud rkl. Jürgenstein'i asemele rahaasjanduse komisjoni liikmeks rkl. Kornel. Rkl. Penno poolt on ettepanek tehtud walida kodukorra komisjoni rkl. Köster'i asemele rkl. Krass.

Panen ettepanekud komisjonide wiisi hääletamisele. Panen hääletamisele ettepaneku, walida rkl. Anderkopp redaktsiooni komisjoni liikmeks. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Anderkopp redaktsiooni komisjoni liikmeks walitud.

Hääletamisele tuleb ettepanek, walida rkl. Kornel rahaasjanduse komisjoni liikmeks. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Kornel rahaasjanduse komisjoni liikmeks walitud.

Hääletamisele tuleb ettepanek, walida rkl. Krass kodukorra komisjoni liikmeks. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Krass kodukorra komisjoni liikmeks walitud.

**5. Riigi 1924 a. Rahaasjanduse
eelarwe muutmise seadus — komisjoni aru-
andja J. Piiskar:**

I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni nimel teatan kõigepealt, et rahaasjanduse komisjon esitab selle eelnõu uue pealkirja all: „Riigi 1924 a. kulude lisaelarwe nr. 2“. On juba waremalt nimetatud eelarwesse puutuwad lisandused ja ümberpaigutamised lisa-eelarweteks ja sellega kooskõlas on seegi parandus käesolewa seaduseelnõu kohta tehtud. Paljundatud eksemplari-des tuleks siis sellekohane parandus teha.

Riigi 1924 a. kulude lisaelarwe nr. 2 käsitab hariduministeeriumi, teaduse- ja kunsti-osakonna eelarwes Tartu ülikoolile määratud summade ümberpaigutamist. Nimelt on ümber ja juurdeehituste arwelt üle wiidud 5½ miljonit marka Tartu ülikoolile kinniswara muretsemiseks. Kawat-

setakse ülikooli läheduses, Jaani tänawai nr. 26 Nolkeni maja ülikoolile ära osta, ja seda kasutada üliõpilaste ühiselumajaks ja mõneks muuks otstarbeks, mis sellega ühenduses. Endise ühiselumaja ühes osas asub riigi keskarhiw, mis oma alla wõtab 2½ korda sellest majast. Arhiwi ruumide laiendamine on tarwilik, sest olewaisse ruumidesse arhiw ei mahu. On küsimust kaalutud, kas mitte arhiwile uut maja ehitada. Selle ehitamine arwatakse vähemalt 50—60 miljonit maksma minewat, kuna aga sel korral, kui praegune ühiselumaja, kus arhiw juba sees, täielikult arhiwi kätte läheks, jätaks nendest ruumidest, mis arhiwile mitte küll kõigesündsamad, kuid siiski wastuwõetawad ja kasutatawad on, pikemaks ajaks ilma suuremate ümberehitusteta. Arwatakse, et mõnes osas tuleb wast põrandaid kindlustada, et nad arhiwi raskuse wälja kannaksid, aga muud suuremat remonti esialgu tarwis ei läheks.

Ühiselumajaks üliõpilastele jätkuks ka ostakawatsetawast majast, mille ostmiseks 5 miljonit kuluks ja ½ miljonit krepoteerimiseks ja teisteks kuludeks läheks, nii et kokku 5½ miljonit tarwis on. Sellega oleksid üliõpilaskonna tarwidused esialgu rahuldatud.

Maja, mida osta kawatsetakse, on müügiks wälja kuulutatud. Elukorterid, nii palju kui ministeeriumi andmete järele teada, selles majas ei ole, nii et maja otsekohe kasutamiseks kätte saadakse. Maja on järele waadatud komisjoni poolt, millest osa wõtsid professor Köpp, dotsent Müh!berg, ülikooli majandusosakonna juht härra Luht ja üliõpilaskonna edustaja üliõpilane Nieländer. Komisjon leidis, et maja otstarbekohane olewat ja küllalt kõwa, kiwiehitusena niipalju korras, et seda saab ja wõib ilma suurema remondita tarwitada, kuna wähesse remondi korral wõidakse sinna ka suuremaid saalesaada, näiteks waheseinte kaotamise teel. Edasi on wõimalus, kui trepiruum ära kasutatakse sel teel, et sissekäik tehakse teisest tänawast, trepiruumi asemele suurem saal saada. Maja hind on umbes 8000 marka kantsüld ühes maalaga, ja siis, kui tarwilikud remondid on tehtud, umbes 12.000 marka kantsüld. Remondiks summasid nõuda ei kawatseta. Ülikooli eelarwes olla remondi arwel ülejääki ette näha umbes poole miljoni suuruses, millest kawatsetakse kõigehädalisemad remondid ära teha. Muu osa,

nimelt suuremate remontide kulud, kawatseb ülikool oma summadest katta, nii et ka tulewikus selleks otstarbeks krediiti nõuda ei kawatseta. See 5½ miljonit, mida haridusministeerium paneb ette üle kanda, jääb ülikooli krediitidest sellepärast wabaks, et ülikooli keemia instituudi korraldamise juures ei wiida läbi kõiki neid kawatsusi, mis eelarwes olid ette nähtud, sest läbirääkimistest Tallinna tehnikumiga on selgunud, et mõned osad, mida kawatseti Tartus ülikooli juures arendada, jääwad Tallinna tehnikumi juurde. Kõigil neil ettekantud motiividel leidis rahaasjanduse komisjon selle lisaelarwe wastuwõetawaks. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku käesolew seaduseelnõu esimesel lugemisel wastu wõtta.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on käesolew seaduseelnõu wastu wõetud.

Isiklikus asjas on sõna rkl. Tallmeister'il.

Th. Tallmeister (rhws.): Eilses „Kajas“... (Üldine naer.) on pikk artikkel raswaste tähtedega ära trükitud, mis järgmistes sõnadega lõpeb: „Mõrtsukatöö sündis eile õhtul kella 7—8 wahel umbes 10 wersta Tallinnast eemal“. Et selles artiklis rahwuswabameelsetest ja eriti minust kõneldakse, siis pean tarwlikuks, et wastawat õiendust tänases lehes ilmunud ei ole, awalikult seletada, et mina seda mõrtsukatööd toime pannud ei ole. (Naer.)

6. Wõimumärkide ja Wabaduse Risti kaitseadus — Üldkomisjoni aruandja **K. Kornel** kannab II lugemisel ette ja eraldi hääletamisel

wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri, I, II ja III osa.

Wõimumärkide ja Wabaduse Risti kaitseadus.

I.

Uue nuhtlusseaduse §§ 155, 155¹ ja rahukohtu nuhtlusseaduse § 33 pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

U. n. s. § 155. Süüdlast selles, et ta tahtlikult maha kiskus, rikkus wõi moonutas kuulutust, mis sellekohase wõimu korraldusel awalikult wälja pandud, wõi

mõnda muud riigi wõi omawalitsuse asutuse dokumenti, pealkirja, wappi wõi muud wõimumärki, samuti ka riigi, Riigwanema, riigiasutuse, wäeosa wõi merewäe lippu, karistatakse:

arestiga mitte üle kuue kuu wõi rahatrahwiga mitte üle wiiekümnetuhande marga.

Kui:

1) see ülesastumine korda saadeti sihiga wõimu wastu lugupidamatust üles näidata;

2) nimetatud lippude awalik teotamine korda saadeti, siis karistatakse süüdlast:

wangistusega.

U. n. s. § 155¹. Süüdlast Wabaduse Risti wastu jultunud lugupidamatuse awalikus ülesnäitamises, karistatakse:

wangistusega mitte üle kuue kuu.

Ühes sellega, kui süüdlane on Wabaduse Risti kandja, kaotab tema õiguse selle aumärgi peale.

R. n. s. § 33. Süüdlast awalikkude mälestussammaste rikkumises, kui tal selle juures ei olnud tahtmist wõimude wastu lugupidamatust üles näidata, karistatakse:

arestiga mitte üle kuue kuu wõi rahatrahwiga mitte üle wiiekümnetuhande marga.

II.

U. n. s. § 155 jagu 2 ja 155¹ ettenähtud süüteoed alluwad üldises kohtupidamise korras rahukogudele, U. n. s. § 155 jagu I ettenähtud süüteoed rahukohtunikudele.

III.

U. n. s. §§ 155 ja 155¹ maksmahakkamisega kaotawad makswuse n. s. §§ 276 ja 277.

7. Eesti ja Põhja-Ameerika-Ühisriikide wahelise rahatransfertide wahetamise kokkuleppe kinnitamise seadus — Wäliskomisjoni aruandja **J. Laidoner** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduse pealkiri, § 1, § 2.

II lugemisel. Eesti ja Põhja-Ameerika-Ühisriikide wahelise rahatransfertide wahetamise kokkuleppe kinnitamise seadus.

§ 1. Kokkulepe rahatransfertide wahetuse üle Eesti wabariigi ja Põhja-Ameerika-Ühisriikide wahel, mis 12. märtsil 1924 aastal Washingtonis alla kirjutatud, tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Kokkuleppe tekst ühes temale kuuluwate lisadega awaldatakse algkeeles ning eestikeelses tõlkes ühes käesolewa seadusega.

8. Eesti ja Rootsi wahel waimuhaigete asjus sõlmitud kokkuleppe kinnitamise seadus — II lugemisel. Wäliskomisjoni aruandja J. Piiskar kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri, §§ 1 ja 2.

Eesti ja Rootsi wahel waimuhaigete asjus sõlmitud kokkuleppe kinnitamise seadus.

§ 1. Tunnustatakse kinnitatuks Eesti ja Rootsi wahel nootede wahetamise teel sõlmitud kokkulepe, mille järele mõlemad lepinguosalisel pooled teise riigi kodanikkude waimuhaigeksjäämise juhtumistest selle riigi diplomaatilisele esitajale teada annawad.

§ 2. Kokkuleppe prantsuskeelne tekst ühes eestikeelse tõlkega awaldatakse ühes käesolewa seadusega.

9. Tolli-põhitariifide osalise muutmise seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja L. Johanson: Tolli-põhitariifide osalise muutmise

seadus on II lugemisel. Läänud koosolekul kandsin mina ette I osa. 23. läinud kuupäewal on Wabariigi Walitsuse poolt esitatud weel ristikkeina seemne kohta wäljaweotolli maksmapanemise seadus. Selle seaduse põhjendamiseks toodi ette seda, et meil, nagu eriteadlased 25. aasta kewade kohta wälja arwanud, tuleb ristikkeina puudus 15—20 tuhat puuda. Läänud aastal on ristikkeina seemne puuduse tõttu sisse toodud Böhmi ristikkeina seemet, mis oma wäertuse poolest halwem on. Sarnastel tingimistel peab Wabariigi Walitsus tarwilikuks ristikkeina wäljawedu piirata, nimelt selles sihis, et meie oma maal kasutatakse parema wäertuslikku ristikkeina-seemet. See seaduseelnõu oli rahaasjanduse komisjonis arutusel ja rahaasjanduse komisjon otsustas teda liita tolli-põhitariifide osalise muutmise seadusega. Nii kujumeks siis I osa järgmiseks:

„I. Kaupade sisseweo ja wäljaweo ning tollimaksude määrusega 19. detsembri 1923 a. („Riigi Teataja“ nr. 4/5 — 1924. a.) maksmapandud tolli-põhitariifide osast I A ja II A muudetakse ja määratakse kindlaks allpool tähendatud paragrahwide punktid järgmiselt:

I. Sisseweo tariif. A. Sisseweoks lubatud kaubad.

Tariifi		Kaupade nimetus	Tollimäärad	
§§	Punktid		Alus	Kuldfrangid
1	2	(jääb muutmata)	(jääb muutmata)	0,11
3	1	„ „	„ „	0,21
22	1	„ „	„ „	0,17
	2	„ „	„ „	0,17
57	1	jalanõud eraldi nimetamata	„ „	4,50
	2-a	jalanõud jämedast wärwimata ja mittemustatud looma lõhknahast (mõlemalt poolt lõhestatud)	„ „	ilma tollita.
	2-b	jalanõud täielikult wõi osalt walmistatud shewroo wõi shewrett nahast wõi linasest, puuwillasest wõi willasest riidest, olgugi ilustustega	„ „	15,00
	2-c	jalanõud täielikult wõi osalt walmistatud seemisnahast wõi nahasortidest, mis t. t. § 55 p. p. 4 ja 5 on tähendatud	„ „	30,00

Tariifi		Kaupade nimetus	Tollimäärad	
§§	Punkt- tid		Alus	Kuldfrangid
62	3-b	lina- ja seesamiseemned; kaubandus- tööstusministeeriumi eritunnistuste põhjal ka päevalille ja teised seem- ned ning kopra oliwabrikutele üm- bertöötamiseks	(jäáb muutmata)	0,013
85	2	(jäáb muutmata)	" "	0,04
135		" "	" "	1,10
162	1	" "	" "	0,08
	2	" "	" "	0,22
	3	" "	" "	0,05
182	3	" "	" "	0,18
187	1	" "	" "	3,00
	2	" "	" "	4,50
	3	" "	" "	14,70
188	1	" "	" "	4,50
	2	" "	" "	7,50
	3	" "	" "	22,50
199	1	" "	" "	5,60
	2	" "	" "	11,30
209	1	" "	" "	11,30
	3-a	" "	" "	5,30

II. Wäljaweotariif. A. Wäljaweoks lubatud kaubad.

Tariifi		Kaupade nimetus	Tollimäärad	
§§	Punkt- tid		Alus	Kuldfrangid
5	4	Ristikheina seemned Märkus 1. Ristikheina seemneid lubatakse wälja wedada: a) põllutööministeeriumi seemne- kontrolljaama tunnistuse põhjal, kui need seemned wälja weetakse seem- nekontrolljaama poolt plombeeritud kottides pealkirjaga „Eesti ristikheina seemned;“ b) ilma seemnekontrolljaama tun- nistuseta ja plombeerimata kottides, kui wiimase peal ja niisana saatekir- jades wõi konossamentides kaup on nimetatud „tõestamata wõi tead- mata päritoluga ristikheina seemned.“ Märkus 2. Tolliwabalt wõib ris- tikheina seemneid wälja wedada iga- kordse sellekohase põllutööministri eriloa põhjal.“	1 klgr. br.	2 (kaks)

Wäljaweoks lubatud kaupade osas on wiga: sõna „tollitariif“ asemel peab olema „tariif“, nagu ma ka ette kandsin ja sõnad „alus“ ning „kuldfrangid“ tuleb kirjutada suure tähega.

Rahaminister O. Strandman: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma pean oma kohuseks mõnda asjaolu õiendada ühe kõne kohta, mis Riigikogu kõnetoolilt on ette kantud. Oma esinemises tolli-põhitariifide muutmise seaduse puhul seletas rkl. härra Jürman, et praeguse walitsuse poolt heakskiidetud, ja minu kui rahaministri, ja härra Hurt'i kui kaubandus-tööstusministri abi poolt maksmapandud tollitariifid, wõrreldes samade tariifidega, mis maksmapandud rahaminister Westel'i ja kaubandus-tööstusminister Rostfeld'i poolt 25. jaanuaril sel aastal, on nisuterade ja nisujahu tollisid muutnud meie weskiomanikkude kasuks. Kuna härra Jürman'i arwamised arusaamatusel põhjeneswad ja sealjuures praegust walitsust diskrediteerida tahawad, pean oma kohuseks kõigepealt neid õiendada.

Härra Jürman seletab, et enne oli nisutera toll kilogrammist 0,04 kuldfranki, ja nisupüüli toll 0,15 kuldfranki. Kui arwata 1 kuldfrank = 80 Emk., siis oli nisutera toll 51 mk., puuda pealt, ja nisupüüli toll 192 mk., puuda pealt, sellega oli wahe 141 marka. Edasi seletab härra Jürman, et nüüd on nisutera toll 0,15 kuldfranki, ja nisupüüli toll 0,30 kuldfranki kilogrammi pealt, ja see wahe teeb wälja 190 marka terapuuda pealt ja 384 marka jahupuudast, sellega on wahe 192 marka. Nii siis oli enne härra Jürman'i kalkulasiooni järele wahe 141 marka, ja praegu on see wahe 192 marka.

Härra Jürman läheb nähtawasti wälja sellest, et 1 kilogramm nisuteri 1 kilogrammi nisupüüli annab, sest kui nii kalkuleerida, siis tõesti ei saa härra Jürman'i seletustele wastu waielda. Tegelikult on aga lugu nii, ja see on wist niisugune tõsiasi, mida ainult ette tuua waja, ilma et seda tõendama tuleks hakata, et nisuteradest kunagi 100% püüli ei saa. Ja sellepärast kaotawad härra Jürman'i poolt ettetoodud arwud igasuguse tähenduse, peale selle, et härra Jürman õieti maha arwata oskab.

Nisuterade ja nisupüüli tollide wõrdlemisel tuleb kõigepealt selgusele jõuda, kuipalju saab nisuteradest nisupüüli. Siin algawad juba raskused. Ühed seletawad,

ettäiswäärtuslikku püüli nisuteradest saab 50—52%, peale selle saab 20—25% wähemwäärtusega jahu, ja siis 25—30% kliisid ja loomajahu. Teiste arwamiste järele on püüli protsent, mis tolli wälja kannab suurem, kunni 75%. Mõned ütlewad koguni, et wäärtuslikku jahu olla 75%. Sellele arwamisele wastawad teated, mis näiteks Rootsisis läinud suwel saadud. Nimelt Eesti tarwitajate keskuhisus oli sinna ühe oma liikme wõi ametniku komandeerinud, ja selle teadete järele saab Rootsisis ühistegewuse weskis, kui tema Ameerika nisust jahu jahwatab, 70% söögikskõlblikku jahu, kui ta aga Rootsi nisu sinna hulka lisab, siis tuleb sellest 68% söögikskõlblikku jahu wälja. Kaubandus-tööstusministeerium on kogu aeg — enne mind ja minu ajal — oma kalkulatsioonide aluseks wõtnud jahusamise normiks 70%, olles kindlas usus, et sel ajal — läinud aastal — kui meil ainult Roterman'i weski ainus wäärtuslik weski oli, et sel ajal Eestis nisujahu protsent nisuteradest suurem olla ei wõinud. Praegusel ajal on aga walmis saamas wõi on juba walmis Puchk'ide weski ja selle omanikud loodawad, et nende nisujahu protsent kõrgem. Kui meie nüüd selle proportsiooni wõtame, et nisuteradest saab 70% nisujahu, siis selgub, et jaanuarikuus, see on härrade Westel'i ja Rostfeld'i poolt maksmapandud tollitariifi järele, oli weskite kaitse 0,093 kuldfranki kilogrammist wõi 114,7 Eesti marka puudast. Siin on kalkulatsioonide aluseks wõetud kuldfrank 75 Eesti marka, nagu see ka „Riigi Teatajas“ rahaministri poolt kindlaks määratud. Praegumakswate tariifide järele oleks see kaitse 105 Eesti marka, 75 penni puudast wõi 0,086 kuldfranki kilogrammist. Siin on jällegi rehkendatud 75 Eesti marka kuldfrank, nagu see oktoobrikuu jaoks maksuma pandud. Sellest selgub, et jaanuarikuus maksmapandud toll igatahes meie weskid rohkem kaitseb, nimelt puuda pealt 9 marka rohkem, kui praegumakswate toll. Seda peab igäüks tunnistama, kes erapooletult otsustades suudab järeldusi teha. Igäüks wõib näha, millal weskite kaitse suurem oli, kas praegumakswate tollide ajal wõi tollide ajal, mis maksid nii kaua, kunni mina ministriks sain. Muidugi teada, kui rehkendada, et püüli protsent suureneb, siis kaswab ka weskite kaitse, ja kui meie wõtame jällegi jaanuarikuu tolli ja praegumakswad tollid ja rehkendame,

et nisuteradest saab 74% nisujahu, siis tuleks jaanuari- ja juulikuu tariifide juures kaitse umbes ühesugune. Kui meie aga wõtame jahuprotsendi vähema kui 74, siis ei ole mingit kahtlust, et jaanuarikuu kaitse suurem on. (Segane wahel hüüe A. Jõeäär'i, sd. poolt.) Mis Teie sellega öelda tahate, ma ei saa aru? (Segane wahel hüüe A. Jõeäär'i, sd. poolt.) Ma ütlen, et kui meie olelame, et nisuteradest saab 74% nisujahu, siis on kaitse jaanuarikuu tollide ja praeguste tollide juures ühesugune. (A. Jõeäär, sd.: Sellest ei saa ma aru.) Wäga kahju, härra Jõeäär, et Teie sellest aru ei saa, aga ma ei wõi ju selleks, et Teie seda selgeks teha, 100 Riigikogu liikme aega raisata, ma wõin seda Teie pärast selgeks teha. (K. Wirma, sd.: Teised ei saan nähtawasti ka aru.) Kui teie aru ei saa, siis katsun ma seda weel kord teha. Kui teie wõtate, et nisuteradest saab 50% täiswäärtuslikku jahu, siis selgub, et praeguste tollide juures nisujahul üldse kaitset ei ole, sest kui teie wõtate kaks korda 0,15, siis teeb see wälja 0,30 ja see on just see kaitse, mis praegu jahudel on, ja selle kaitsega, kui nüüd arwata, et täiswäärtuslikku jahu meie weskid saawad ainult 50%, meie oma jahu küllalt ei kaitse, sest selle järele oli jaanuarikuu kaitse, aga praegu ei ole.

Kaubandus-tööstusministeerium aga seda weskiomanikkude kalkulatsiooni õigeks ei pea ja on, nagu ma juba tähendasin, sellel seisukohal, et meie oludes wõib rehkendada, et nisuteradest saab 70% nisujahu. (M. Martna, sd.: Peaks rohkem saama. — A. Jürman, põl.: Ja saab ka rohkem. — A. Anderkopp, tões.: Nad loewad „Kaja“ moodi.) See wõib ju olla, et peaks rohkem saama, aga ma ütlen, et ka Rootsi ühistegewuse weski on 70% jahu saanud ja katse järele 68%, siis kui kohalikku nisu hulka segatakse. Ka Läti weskid ütlewad, et rohkem jahu ei saa. Mina ise ei ole ühtegi proowi weski teinud, ... (M. Martna, sd.: Mina ei ole mölder, mina ka ei tea, ega ole ka proowi teinud) ... aga need andmed, mis mina olen ette toonud, olen ma wõtnud ustawatest allikatest. Räägitakse küll, et wõidakse kunni 80% puhast jahu saada, aga mina olen ühe lugupeetud majandustegelase juuresolekul sellest rääkinud, ja see ütles, et

saab küll, aga see on loomajahu ja ega loomajahule ei saa 40% tolli peale panna, sest see oleks tema kaubawäär- tusest liiga suur toll. (A. Jürman, põl.: Härra rahaminister, wõtke ka teised laialdasemad andmed!) Kuidas Teie seda mõistate, tulge olge head siia kõnetooli, ega mina Teid ei sega. Teie on see kõnetool waba, olge head ja tooge oma andmed ette, aga ei pruugi sugugi nii ägedaks minna, härra Jürman. Igatahes oli Teie algkalkulatsioon see, et nisuteradest peab saama 100% nisujahu, muidu ei oleks Teie sarnast wahet saanud. (A. Jürman, põl.: Ei olnud sugugi 100%, waadake stenogrammidest.) Hea küll, nõuame stenogrammid siia ja loeme nad weel kord läbi, mul ei ole midagi selle wastu.

Siis, mis puutub nisukaitsesse, mis meie weskitele soodustusi pakuwad, siis wõiwad selle üle arwamised küll lahku minna, ja kui praegu on awaldatud ühes ajalehes teateid, nagu oleksin mina suure weski kaitse poolt, siis ei ole selleks sugugi tõestusi ette toodud, et mina kas awalikult wõi komisjonis ühegi weski kaitseks oleksin üles astunud. Pean aga ütlemä, et kui mina kaubandus-tööstus- ministri kohused enese peale wõtsin, siis mina alguses selle wahe hoopis wäikeseks tegin, pidin aga siis teatawa surwe all selle kaitse pisut suuremaks tegema. Kuid juba siis ja ka praegu on mul kindel arwamine, et see kaitse siiski vähem peab olema, kui see, mis jaanuarikuu maksmapandud tollitariifi juures oli. Mis puutub Wabariigi Walitsuse sammudesse sellel alal, siis wõin siit kantslist kinnitada, et Wabariigi Walitsus läinud reedel, see on enne, kui teatawad artiklid ajalehtedes ilmusid, komisjonile Riias on ülesandeks teinud, et tema peab Lätis katsuma vähemat kaitset meie weski- tele läbi wiia, sellepärast, et meie awalik arwamine seda nõuab. Nõnda et ka siin awaldatud teated tõele ei wasta. Kui nüüd härra Jürman'i kõne juurde tema teistes osades tagasi tulla, siis pean siin ka härra Jürman'i oletused ümber lük- kama. Härra Jürman tõstab süüdistuse, et tollide tõstmine on ette wõetud ilma kindla kawata, ilma et küsimust oleks põhjalikumalt kaalutud. Ma ei ole ku- nagi seda salganud, et see just nii tehtud oli. Meil oli waja sissewedu piirata, ja oleks minul sarnane seadus käsitada ol-

nud, siis oleksin mina sisseweo otse ära keelanud kuuks ajaks. Aga et minul niisugust abinõu käsitada ei olnud, siis tahtsin mina keelutollid maksma panna, see on, tollisid nii kõrgele tõsta, et sissewedu teatawaks ajaks ära jääks. Ja meie wõime öelda, et see tagajärg on kätte saadud. Üksikute asjade sissewedu, mille tolli on tõstetud, on peaaegu ära jäänud, ja mina arwan, et just see on aidanud meie margakursi tõsta. Siis tuleb härra Jürman'i seletuses jälle midagi ette, mis minule täiesti arusaamata on. Härra Jürman peatab meie saapa- ja riidetööstuse juures. Saapatöösturitele on temal wäga palju etteheiteid teha, et kui tolli tõsteti, siis oli neil kawatus kohe hinda tõsta oma saabaste pealt. Riidetöösturid on aga tema pailapsed. Mina omaltpoolt wõin tunnistada, et niihästi saapa- kui ka riidetöösturid mõlemad tahtsid hindasid tõsta. Aga kui kellelgi tol ajal moraalne alus oli hindade tõstmiseks, siis oli seda saapatöösturitel, sellepärast, et sel ajal nahahinnad ilmaturul kõrgemale tõusid. Tekstiiltöösturitel seda õigust ei olnud, sest et siis puuwilla hinnad Ameerikas lihtsalt alla kukusid. Kui siis kaubandus-tööstusministerium ja Eesti pank sellele wastu astusid, siis tuli ühesugust wõitlust pidada niihästi saapa- kui ka tekstiiltöösturitega, ja hinnad jäid mõlema poolt tõstmata. (Wahel hüüe J. Piiskar'i, is. poolt.) Jah, enne mind ammu juba, seda küll. Enne olid nad hindu tõstnud, aga tol silmapilgul jätsid nad hinnad tõstmata. (J. Piiskar, is.: Aga kuidas on põllumeeste ühendus tekstiiltööstusega?)

Ma pean weel isiklikus asjas ümber lükkama kaks teadet. Kõigepealt ilmus teatawas ajalehes, mida siin mitu korda täna on nimetatud, 7. oktoobril nr. 269 teade, nagu oleksin mina odawamat laenu muretsenud Eesti pangast Puchk'i jahuweski ehitamiseks. Selle kohta on mul Eesti panga juhatuselt ametlik teadaanne: „K/m. Puchk ja Pojad'ele antakse laenu samadel tingimustel, kui teistele Eesti panga klientidele. Jahuweski ehitamiseks ei ole tähendatud k/m. Eesti pangalt üldse krediiti saanud.“

Teiseks ilmus teade, nagu oleksin mina kaubamaja „Puchk ja Pojad“ omanik. Mina pean tähendama, et minu ühendus k/m. „Puchk ja Pojad“ega on ainult see, et mina ühes noorema wenna Puchk'iga ühe

üliõpilase wekslile oma allkirja olen andnud. Muud ärilist ühendust minul selle kaubamajaga ei ole.

Ma pidin õieti pikemalt peatama teatawa ajalehe juures, kellest täna 4 isiklikus asjas sõnawõtjat rääkisid, kuid kui ma härrade Jürman'i, Tupits'i, Martinson'i ja Hünerson'i „löbu“ nende ajalehe waleteadete ümberlökkamisel nägin, asus minusse teataw, et mitte rohkem öelda, wastikuse tunne, ja ma pean oma kawatusesest loobuma.

L. Johanson (sd.): Teen ettepaneku käesolewas seaduses wälja jätta § 209 punkt 1, ja nimelt järgmistel põhjustel. § 201 punkt 1 käsitab walmis ihupesu tolle. §§ 187 ja 188, kus on ette nähtud riie, millest ihupesu walmistatakse, ei ole tollide alandamine kuigi suur. Alandamine on ette wõetud wäiksel määral. Eestis on aga just pesuriide walmistamise alal wiimasel ajal, eriti wäiketööstus, õige suuri edusamme teinud. Esiteks walmistawad meil oma wabrikud küllalt pesuriidet ja teiseks — on ju ka wõimalus wäljast sisse tuua, ja selletõttu ei oleks mingisugust erilist tarwidust walmisipesu wäljast sisse tuua. Ei ole ju mingit kartust, et kui piiratakse wäljamaalt walmisipesu sissetoomist, et siis siseturul hinnad tõuseksid. Sellepärast ei ole seda kartust, et siin töötatakse ka wäiksel määral, siin töötawad õmblejad ja üksikud ärid, ning peale selle on wõimalik pesu walmistada perekondades. Perekonnaemad, nendel ei ole suuremat õmblemist, ja wõiwad tarwilikul korral ka pesu walmistada wõi õmbleja palgata. Nii et ei ole karta, et selle läbi, kui wäljast walmisipesu sisse ei tooda, hinnad wõiksid tõusta. Pea-asi on, et riie odawamaks läheks ja turul riidet tarwilikul arwul saada oleks. Praegu on aga lugu tõepoolest meie riigis nii, et eriti naisterahwastel raske on tööd leida ja esimene suurem tööharu meie naisterahwastele on just walmisipesu walmistamine ja meie peaksime selle küsimuse otsustamise juures ka nende tööd silmas pidama ja ära hoidma, et wäljaspoolt, kuna meil seda tarwis ei ole, walmisipesu sisse ei toodaks.

E. Weberman (rhws.): Tollitariifi § 58-as on ette nähtud puumaterjaali sisseweotoll, kusjuures ilma tahumata puumaterjaal on ilma tollita, kuna latid ja tahutud puumaterjaal, mis läheb mööblid

ja muu tarbepuuk, on tolliga, mida praegusel tariifi muudatuse puhul isegi tõsta on kawatsetud. Et nende puumaterjaalide hulgas muuseas on nimetatud ka sarnased, nagu saar, tamm ja waher, mis meie kodumaal wõrdlemisi wähesel arwul kaswab ja mille hoidmine meile hädatarwilik on, sest saare-, tamme- wõi wahtrametsasid kui sarnaseid meil ei ole, siis oleks soowitaw tolli ärajätmine, et meie tammi, saari ja wahtraid hoida häwitamise eest. Teisest küljest on meil mitmesugused puutööstused, mis tarwitawad wäljast sisseweetud odawat puumaterjaali. Iseäranis odawad wäljamaa puutöö saadused, nagu waadid, kastid jne. wõiwad wäljast sisse tulles meie tööstust suruda ja kodumaa tööstussaaduste ekspordi raskendada. Sellepärast oleks otstarbekohane selle paragrahwi juurde lisada uus punkt: „e) punktides c ja d nimetatud puumaterjaalid, saar, tamm ja waher, ilma tollita.“

J. Piiskar (is.): Juba eelmisel lugemisel tähendasin mina, et sellest ajast, kus seda tolliseadust arutati rahaasjanduse komisjonis, temale teataw kuju anti ja teatawad parandused wastu wõeti ning teised tagasi lükati, on palju muutunud juba selle tõttu, et wilja hinnad on tõusnud. Kõneldakse küll, et wiimasel ajal langemise tendents maad on leidnud, kuid hinnad on siiski märksa kõrgemad kui suwel, ja ei ole ka mingisuguseid kindlustusi, et see langemine mitte ajutine bõrse spekulatsioon ei ole. Igatahes on meil Eestis olukord praegusel silmapilgul sarnane, et leiwahind on märksa tõusnud. Ja keegi ei ole siin ette toonud andmeid, et see ligemal ajal alaneks. Mina tähendasin juba esimesel lugemisel, et kui ühe tarbeaine hind tõuseb ja seda mitte korda ei lähe tagasi suruda, siis on wõimalik elukalliduse tõusu ärahoidmiseks kaasa mõjuda sel teel, et mõni teine aine, mis samuti tarwilik, odawamaks muutuda wõiks. Ja sarnast odawaks-muutudawõimist näen ma just suhkru juures. Kui härrad põllumehed komisjonis täie rinnaga rõhutasid, et nemad mitte ainult nisu kaitsetolli ei soowi näha, waid isegi rukki ja teiste terawiljade peale kaitsetolli tahaksid panna, siis wõisid nad wähemalt ette tuua seda, et „waene põllumees“ ei saa muidu ära elada, kui „rikas tööline“ teda kõrgete tollide abil ei kaitseks. Ei ole aga kuulda olnud, et meie

põllumehed suhkru oleksid kaswatanud, kas naeri wõi pilliroo näol, ja wist ei kawatse härra Tonkman'gi oma Läänemaa nurmedel suhkruaerid ega pilliroogu kaswatama hakata. (J. Holberg, põl.: Türi-Alliku mõisas kaswatatakse.) Kui Teie, härra Holberg, arwate, et see wäga produktiivne on, siis Teie muidugi katsute endale kuskilt mõisa wõi talu kätte saada ja hakkate seal suhkru kaswatama. Senni aga, kui seda ei ole, wõiksime sellest mööda minna. Teen ettepaneku, elukalliduse langetamise otstarbel suhkru toll ära kaotada, mis aitaks kompenseerida leiwahinna tõusu, mis kehewalt kihilt suuremaid wäljaminekuid nõuab.

Edasi teen ühe tagawara-ettepaneku. Rkl. Jõeäär tegi ettepaneku nisutoll üldse ära kaotada. Mina pooldan täitsa seda ettepanekut, kuid arwesse wõttes neid seisukohte, mis rahaasjanduse komisjonis põllumeeste poolt sel puhul ilmsiks tulid, kardan, et härrad põllumehed kõigi oma teistsuguste seisukohtade ja arwamiste peale waatamata rkl. Jõeäär'i ettepaneku poolt mitte ei hääleta. Et aga härrad põllumehed on rõhutanud, et nemad olla madalate tollide poolt, siis näib minule, et nendelegi peaks wastuwõetaw olema see ettepanek, nimelt 0,04 kuldfranki nisuterade kilo pealt, millise ettepaneku ma teen, see on, wõtta seesama norm, mis oli enne suwist tollitariifide tõstmist. Sellele wastawalt peab muutuma ka nisujahu toll. Siin olen wõtnud järgmise kalkulatsiooni oma ettepaneku aluseks. Kõigepealt selle, mis näib wastuwõetaw olewat üldiselt, et nisuteradest saab 70—75% jahu. Selle normi wastu ei waieldud komisjonis, see on ka Eesti tarwitajate keskühisuse, samuti ka kaubamaja Holst'i poolt esitatud andmete järele wastuwõetaw. Edasi on kujunenud selleks normiks, mida meie jahutööstus kaitseks wajaks, 40—50 marka puuda pealt. Kui härrad põllumehed nõuawad, et nisukaswatajale on kaitset tarwis, siis peaks ka töösturile mingisugune kaitse wõimaldatama. Selle summa ümber arwates kuldfrankidesse ja lisades juurde wastawale jahutollile, saame meie nisujahu tolliks 0,09 kuldfranki kilo pealt, wahe nisutera ja nisujahu tolli wahel ei oleks mitte nagu praegu 0,10, waid 0,05, tähendab poole wähem kui praegu. Kui härrad põllumehed wõtawad tollide alan- damise küsimuse tõsiselt ja mitte ainult

ilusaid sõnu ei ole tahtnud teha, siis peaksid nad ka jahu- ja teratolli ärajätmise või vähemalt alandamise poolt hääletama. Wiimaseks puhuks olekski minu praegune ettepanek, mida juhatajat palun ainult siis hääletamisele panna, kui rkl. Jõeäär'i poolt tehtud ettepanek peaks tagasi lükatama.

A. Jürman (põl.): Wäga austatud Riigikogu liikmed! Kui härra rahaministri poolt siin üksikud andmed ette toodi, siis selgus, et härra rahaminister võib kasutada andmeid ka nii ära, et neid tarvitades kujuneb seisukord wälja, mis teatud sihiga kätte tahetakse saada. Esiteks järgmine asjaolu: härra rahaminister ütles, et Eesti tarwitajate keskühisuse andmete järele Rootsi weskid töötawad wälja mitte rohkem, kui 70% jahu. Mul on praegu käes Eesti tarwitajate keskühisuse kiri rahaasjanduse komisjonile 10. septembrist 1924 a. Tallinnas ja siit loeme, palju wõiksid weskid anda jahu. Siin on järgmine lause: teoreetiliste ja praktiliste andmete järele tuleb jahu wäljaanniks 75% nisudest arwata. Moodstate weskite juures tõuseb see norm isegi 82-ni. Sellega lasub nisuterade toll nisujahu peal ühe kolmandiku wõrra terade tollist rohkem jne. Tähendab, nende andmete järele, mida tarwitajate keskühisuselt saadud, selgub, et keskmine jahu wäljaand nisuteradest on 75%. Kust siis wõttis härra rahaminister, et 70% olla modern weskite juures norm, kui modern weskite juures wõib norm tõusta ligi 80%-ni. Härra rahaminister ütles, et wõib küll jahu wälja anda kunni 80-ne protsendini, aga see olla juba loomajahu. Siin aga räägitakse, et see jahu läheb inimestele tarwitamiseks. Kui nüüd läheme edasi jahutollide juurde, siis nende andmete põhjal, mis ma praegu ette tõin, näeme, et weski wõib anda 75%. Mina oma kalkulatsioonis wõtsin 75%. See muudab juba asjaolu jällegi. Kui meil on tegemist modern weskitega, siis wõime öelda kindlasti, et 75% ei ole rohkesti wõetud, ei ole weskitele kahjuks, waid on keskmiselt wõetud, kuna on teada, et paremad weskid isegi kunni 80% wõiwad wälja töötada. Pealegi teame meie, et meil on modern weskitega tegemist, siis wõib isegi rohkem wõtta, kui 75%. Wõttes siiski 75%, saaksime meie järgmised andmed: nisutoll oli meil enne 0,04 franki kilogrammi pealt, wõttes 80 marka üks

kuldfrank, kui mina kandsin ette need andmed, siis oli 1 frank 80 marka arwatud, ja sel korral teisiti ei saanud teha, siis saame meie kätte 51 marka puuda pealt teradetolli. Nisujahu toll oli 0,15 franki klg. või 192 marka ümmarguselt puuda pealt. Kui meie wõtame weski, mis teeb 75% jahu, siis saame wesikaitse 124 marka puuda pealt.

Nüüd läheme edasi. Praegune toll on, mida kõrgendati praeguse rahaministri härra Strandman'i poolt, 0,15 franki klg. või jällegi wõttes, nagu tol ajal oli 80 marka frank, saame puuda jahude pealt 192 marka. Jahude pealt oli 0,30 franki, saame puuda pealt 384 marka. Wõttes jällegi weski jahusaamise wõimaluse teradest 75%, saame 123 marka wesikaitset, see tähendab, 4 marka rohkem kui enne. (Rahaminister O. Strandman: Teie ütlesite 4 marka puuda pealt rohkem, aga enne tähendasite, et oli 192 marka puuda pealt?) Ei, mina ei öelnud wesikaitse, waid mina ütlesin wahe. Pärast ma toon oma stenogrammist need andmed ette. Siin teen mina needsamad andmed, mida wõite stenogrammidest lugeda. (Rahaminister O. Strandman: Algstenogrammides ei ole.) Nii et mina rääkisin ainult wahest ja stenogrammides on öeldud ka wahe, kuna wesikaitset tõin mina pärast stenogrammi ette. Kui härra rahaminister... (Rahaminister O. Strandman: See on 4 marka, seda „Kaja“ ära ei trüki!) Nii et kui härra rahaminister andmetega ette astus ja süüdistada püüdis, nagu oleksin mina andmetega wõõriti talitanud, siis ei wasta see tõele. Sellest selgub, et wesikaitse on praegu suurem kui ta enne oli. Wesikaitse on suurenenud nende ajal, kes enne süüdistajad olid, mis just nendest ringkondadest wäga üles tõsteti, kuhu kuulub härra rahaminister.

Tahan veel lühidalt peatada ühe asjaolu juures: nimelt selle juures, et härra rahaminister tähendas möödäläinud Riigikogu koosolekul, et waadake, weskid praegu ei tööta, mis tähendab, et neil kaitset küllalt ei ole. Sel korral minul ei olnud wõimalust mingisugust wastust leida, sest weskid seisawad ja ei taha tööd teha, kuna kaitset on ju rohkesti. Nüüd on aga siiski asjaolusid ilmsiks tulnud, mis ka wastust annawad selle küsimuse peale härra rahaministrile. Nimelt

on tänawu suwel pööratud ühe Tallinnas olewa weski rentniku poole. Siin on peale Roterman'i weski weel teisi olemas, ja kui mina ei eksi, Brockhausen'i weski rentniku poole. Pöörati ühe jahu kaubamaja omaniku poole väga iseäraliku ettepanekuga, nimelt „mis teie nüüd jahwatate. Teeme kokkuleppe ja pange oma weski seisma. Kaubamaja wõtab kõik kohustused oma peale, maksab teile kõik kulud kinni, maksab isegi direktoritele palgad, nii et teie selle all sugugi ei kannata.“ See ettepanek oli väga imelik, ja nad ütlesid: „Meie oleme weski rentinud selleks, et jahu jahwatada. Meil on omal palju jahwatamist ja praegu, kus jahwatus seisab meil ees, ei wõi meie weskit mitte kinni panna.“ (O. Amberg, krst.: See ettepanek oli hoopis teisiti.) Härra Amberg, Teie wast ehk jutustate pärast, kuidas see ettepanek siis oli.

Selle järele, kui weskipidaja ei olnud nõus weskit otsekohe seisma panna, tegid need inimesed teise ettepaneku: kui teie ei taha weskit seisma panna, siis olge head ja rentige see weski meile edasi. Meie wõtame kohustused oma peale, meie jahwatame kõik teie jahud ära ja peale selle wõtame oma jahwatuse selle weski peale üle. Ja on lubanud niiwõrd odawalt jahwatada, et weskipidajatele on kasulik olnud weskit edasi rentida ja sellejuures oma jahwatust nii odawalt ära jahwatada. Sõlmiti leping ja kirjutati alla, ning weski läinud uue rentija kätte üle. Aga ei ole kaua aega edasi kestnud, kui uued tarwitajad pannud weski seisma, tähendab teostasid esimese ettepaneku. Endised omanikud pööravad uute rentnikkude poole, et praegu on iseäranis suur jahupuudus, ja weski ei jahwata. Küsimuse lahendamiseks määratud wahekohus. Wahekohus otsustas, et weski peab jahwatama. Teine pool ei ole tunnistanud wahekohut, et wõita sellega aega... (O. Amberg, krst.: Härra Jürman, see waidlus oli tööaja kohta.) ...ja weski wõib edasi seista. Sellest loost wõib ühte järeldada, et on teatud aegadel spekulatsiooni mõttes tarwis weskit seisma panna, ja nagu näha, et siis weel rohkem teenida, mis näitab ainult seda, et püütakse igasuguse spekulatsiooniga ka kas wõi weskite seisma panemisega, suurt kasu kätte saada. Tähendab, et härra rahaminister Strandman'i wäide sugugi õige ei ole, et wes-

kid sellepärast seisawad, kuna neil küllalt kaitset ei ole. (E. Weberman, rhsw.: Aga see toetus oli enne suurem kui nüüd!) Toetus, härra Weberman, on praegu suurem kui enne. Kui Teie wähem raamatuid oleksite lugeanud ja wähegi tähele pannud, siis oleksite sellest aru saanud.

Juhataja **J. Tõnisson**: Ma palun omawahelisi sõbralikkusi wäheha hääletarwitusega läbi arutada.

A. Jürman (põl.): Härra rahaminister tahtis oma wäitega surwet awaldada, et Riigikogu tolliküsimuse weskite kasuks ära otsustaks, sest teada on, et härra rahaminister ka komisjonis, kui küsimus seal hääletamisel oli, omalt poolt soowitas mitte jääda ettepaneku juurde jahude pealt 0,21 tolli wõtta, waid toetas soojalt teist ettepanekut, nimelt 0,24 wõtta. Tähendab, see 0,21 ei näinud härra rahaministri meelest küllalt suur olewat weskite kaitseks, waid nõuti isegi 0,24. Siis tahaksin ma stenogrammidest weel ette lugeda seda, mis ma ette kandsin weskite kaitse kohta, mille läbilugemiseks härra rahaminister nähtawasti aega ei ole wõtnud. See on stenogramm nr. 146 (22), lhk. 41 — härra rahaminister O. Strandman'i wahelhüüe: „Mina wõin Teile selgeks teha, et endise walitsuse juures see wahe suurem on olnud.“ Siis edasi minu kõne: „Noh, siin on minul ka andmed. (Rahaminister O. Strandman: Minul ei ole praegu, kahjuks, andmeid kaasas.) See on väga kahju, aga minul, härra minister, on andmed kaasas, ja wõin Teile otsekohe öelda, et nisutoll on 0,04 franki nisujahudel. (Rahaminister O. Strandman: Aga Teie teate, et nisude juures ei saa 100%.) Jah, see on väga hästi teada. Nisupuuda wahe oli 144 marka, nisujahudel ja nisuteradel oli wähem. Kui wõtame, et weski töötab wälja ainult teatawa protsendi, nimelt räagitakse, et 70—82 protsendini wõiwad töötada meil modern weskid, siis, wõttes keskmiselt arwesse 75%, tuleks weski-kaitse 124 marka puuda pealt.“ — See oli enne, nagu ma ka praegu ette kandsin — 0,04 ja 0,15. — „Wõtame praeguse tolli 0,15 franki terade pealt ja 0,30 franki jahu pealt, mis teeb wälja jahupuud 384 marka ja teradepuud 192 marka. Wahe oli 192 marka.“ — See arw on nüüd teine. — „Ja kui wõtame weski-kaitse

wälja, nimelt selleks on teatud wormel, ja kui selle järele wõtta 75% jahu, siis on wesikaitse 128 marka ja see on suurem kui enne oli.“ — Nii, et ka sellest esialgsest parandamata stenogrammist selgub, et ma juba sel korral ettekandes wahet tegin üldise wahe ja wesikaitse juures. Nii, et härra rahaminister Strandman'i tänane etteheide, nagu ei oleks ma mingit wahet teinud, on täiesti sihilik.

Rahaminister O. Strandman: Kõigepealt paar sõna selle sihilikkuse asjus. Härra Jürman oli nii korralik, et ise siin ette luges, et tal nähtawasti juba läinud kord see rehkendus kaasas oli, aga alguses ei pidanud ta tarwilikuks seda siiski seletada, enne kui mina temale ütlesin, et weskest ei saa nii suurt kaitset. Küll aga pidas ta tarwilikuks „urbi et orbi“ kõrgele Eesti rahwale seletada, et Strandman on weskile kaitse andnud 192 marka puuda pealt. Kui tema aga siis sõna pealt kinni tabati, et ega siis nisude juures 100% ei saa, siis on ka tema teiste andmetega wälja tulnud. Ma küsiks, kus on siin siis korralikkus? (W a h e l h ü ü d e d : T a s k u k u n s t n i k !) Ei ole sugugi taskukunstnik. Siin on kirjutatud „ei saa 100%“, siis tunnistate ka Teie seda, aga mikspärast Teie siis alguses teiste andmetega wälja tulite? (A. Jürman, põl.: See oli kõnes ette nähtud lõpus, aga mitte alguses.)

Mis nüüd nendesse kalkulatsioonidesse ja keskühisusesse puutub, siis on härradel Riigikogu liigetel ju asi selge. Komisjonis käiakse kahelt poolt: ühelt poolt käiwad weskiomanikud ja teiselt poolt jahukaupmehed. Igaüks toob oma andmed ette, kaupleb ja tahab rohkem saada, see on ju täitsa loomulik. Aga mis peawad siis Riigikogu liikmed tegema? Kas on Riigikogu liigete kohus nüüd keskühisuse seisukohast wõi jahukauplejate seisukohast waadata? Mina arwan, et Riigikogu liikmed peaksid erapooletult waatama ning katsuma õige tee leida, et oma arwamist maksma panna. Kui nüüd härra Jürman opereerib Holst'i ja tarwitajate keskühisusega, siis peab tähendama, et jahuostjad ja jahu edasimüüjad nõuawad, et kaitse peab niisugune olema, öeldakse, et niipalju saab jahu ja sellepärast peab niisuguse kaitse andma. (M. Martinson, põl.: Tähendab, ühistegewus on suurem etteküsija kui Puchk?) Wäga wõimalik. (A. Jür-

man, põl.: Mina wõtsin keskmise normi.) Kuulge härra Jürman, keskühisuses on üks ametnik, härra Lehtman, tema oli keskühisuse poolt komandeeritud Rootsi ja teatas minule, kui Rootsi tagasi tuli, missugune wahekord seal on. Ma wõin teile härra Lehtman'i kirja ette lugeda, see kõlab järgmiselt: „Teie sellekohase soowiawalduse kohaselt on mul au Teile teatada, et minule Rootsi tarwitajate keskühisuse weski „Kolm krooni“ juhatus poolt seletati, et nemad oma weskis saawad wäljamaa nisust 70% nisupüüli. Wäljamaa nisule Rootsi nisu hulka segades on jahu wäljatulek 68—69%. Tollid nisu ja nisupüüli peale on Rootsis Rootsi tarwitajate keskühisuse toiduainete osakonna juhataja seletuse järele järgmised:

nisu, terades Rkr. 3.70 100 kg. eest,
nisupüül „ 6.50 „ „ „ „ „
Ma ei salga tõtt — Rootsis on see kaitse palju vähem kui meil.

„Nende tollide juures töötab keskühisuse weski wäga heade tagajärgedega ja weab ainult nisuteri sisse.“

Nii et siin on täiesti erapooletult öeldud ja nii peaks ka iga Riigikogu liige ütleva. Siiski weskite kaitse wõiks meil suurem olla. Rootsis on kaitse hoopis teine, ja minu arwates wõiks ta teine olla, sellepärast, et meil kapitaali protsendid ja elektriwoolu hind suuremad on.

Mina pean ühte ütleva, et Rotermani weski selle kaitsega, mis härrade Westeli ja Rostfeld'i poolt maksma pandi, täitsa rahul on. Nad ütlevad, et andke see toll meile tagasi, selle tolli juures wõime wäga hästi töötada. Aga nende wahekordade juures, mis praegu maksmas, nemad töötada ei saa. Wähemalt kanti minule nii ette. Waadake, see näitab, et see kaitse, mis härrade Rostfeld'i ja Westeli ajast maksmas, oli neile parem. See tähendab, et nemad ei lähe sugugi sellest seisukohast wälja, nagu teie siin ette tõite. (N a e r p a r e m a l p o o l.) Teile on kõik naeruwäärt. See on päris tõsine asi ja minu arwates ei saa siin naeruga midagi ära otsustada. Teie naerate ja hääletate, kuid minu arwates nii tõsist asja naeruga ja ülevalt alla ära otsustada ei saa. Mina tahan seda selgitada, aga naeruga ei saa seda mitte teha.

Mis weskiühisusesse puutub, siis tean seda lugu osalt ka. Tean niipalju, et weski ei ole mitte seisnud, waid Brockhausen'i ja Rotermani weskid on

kõik selle rukki jahwatanud, mida meie käesolewa aasta jooksul oleme söönud. Seda rukist on natukene rohkem jahwatanud Roterman kui Brockhausen. Kuid siiski õige suure osa on ka Brockhausen jahwatanud. Et seal tüli tuli sellepärast, et üht osanikku ei lastud oma rukist jahawatada, siis ei tähenda see weel mitte, et weski seisnud on. Kui weski oleks seisnud, siis poleks ta suutnud 40% Tallinna elanikkudest oma rukkijahuga warustada. Kas see weski kunagi nisuteri on jahwatanud, seda ma ei tea. Terwe see lugu, millest härra Jürman rääkis, on pahurpidi pööratud. Meil on siiamani jutt olnud ainult rukkiterade jahwatisest ja neid teri on Brockhausen'i weski kogu aeg jahwatanud. (K. Einbund, põl.: Keele weski aitas ka!)

K. Ipsberg (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Esimest korda on Riigikogus tolliseadus arutamisel. Nagu teada, kuulus tollide muutmine siiamani kahe ministri, nimelt rahaministri ja kaubandustööstusministri kompetentsi. Nüüd on esimest korda see küsimus Riigikogu ette tulnud, ja peab ütleva, et tema on väga suuri waidlusi esile kutsunud. Tollipoliitika on üks osa üld majanduspoliitikast ja läbirääkimised näitawad, et ka tollipoliitika teatawal määral sama õnnetu on, nagu meie üldine majanduspoliitika. Meie majanduspoliitika lonkab pea ühele pea teisele poole, ja nii on ka lugu meie tollipoliitikaga. Esimene tegu, mis majanduspoliitika alal kui ka tollipoliitika alal uue majandusministri poolt korda saadeti, oli tollide kõrgendamise. Meie kuulsime täna imestusega härra rahaministri ütelust, et kui tema käes wõim oleks, siis oleks tema tollid weel kõrgemaks tõstnud wõi sisseweo mõneks ajaks hoopis ära keelanud. Seda wõimu temal ei olnud, kuid ta aitas siiski selleks kaasa, et tolle kunni 100% wõrra tõsteti. Kujutage omale ette, missugune kergemeelsus see oleks olnud, kui niisugune ähwardus tõesti täide oleks läinud. Mitte asjata ei räägitud kuu aega tagasi majanduspoliitika arwustamisel sellest, et meie tööstus seisma jääb, et tööliste arw väheneb. Kõik see oleks rahaministrile ükskõik olnud. Kui tooresainete sissewedu oleks keelatud, kas wõi kõik wabrikud seisma oleksid jäänud, ta oleks ühe wäikese „Feuerwerk'i“ teinud, et waadake, sisse-

wedu on vähenenud. Nii kergemeelsete põhimõtetega awalikult ette tulla, noh, selleks peaks tõesti hea portsjon kergemeelstust olema. Meie näeme, kui kergemeelstelt meie tollipoliitikaga on talitatud. See ei ole wundamendist ehitamine, waid siin on katusest ehitama hakatud, ehk küll rahaminister ütles, et tema wundamendist ehitama hakkab. Nüüd on aga, nagu meie näeme, selle katuse parandamine käsil. Meie oleme praegu selle kallal, et seda katust, mis on nüüd nii kõrgele üles upitatud ilma wundamendi rajamata, natukene allapoole lasta, et teda tuulte poolt ära ei puhutaks.

Ma ütlesin, et meie tollipoliitika on lahutamata osa üld majanduspoliitikast. Nagu meil majanduspoliitikas on igasuguseid katseid tahetud teha, nii on meil ka tollipoliitika alal ühe katsega tegemist. Nii wõeti üld majanduspoliitikas walori-seerimine ette, wiidi uisapäisa läbi, mille tagajärjed meil juba teada on. Waluuta registreerimisseadus wõeti ette, ja härra rahaminister ähwardas, et kui see seadus kolme päewa jooksul Riigikogule ette ei tule, teeb ta sellest teatawad järeldused. (Rahaminister O. Strandman: Ma ei ole seda kunagi öelnud.) Rahaasjanduse komisjonis ütlesite. Ja nüüd on see seadus kuhugi kalewi alla kadunud, teda ei ole enam tarwis. Katsejänes oli wälja walitud, aga katsejänes on ära jooksnud, kus ta on, ei tea.

Üks sarnadus meie majandus- ja tollipoliitika alal on weel see, et kõik laidawad teda. Kui meie hiljuti arutasime siin majanduslikku küsimust majandusministri ettekandel, siis ei tõusnud ühtegi Riigikogu liiget üles, kes seda poliitikat oleks kaitsnud. alates pahemalt poolt ja minnes läbi keskerakonna kunni parempoolseteni. Kõik laitsid seda poliitikat, aga lõppude-lõpuks ütlesid, et ta on siiski hea. Nii näib lugu minule ka tollidepoliitikas. Siin on sotsiaaldemokraadid seda poliitikat laitnud, nemad on lõppude-lõpuks koguni ettepaneku teinud tollisid ära kaotada. vähemalt nisu pealt. Komisjonis aga igaks juhtumiseks oldi jällegi tollide poolt. Härra Piiskar kaitses teatawat jahutulli ja nisutollide wahekorda. see tähendab. jäi wõimalus siin teatawal hääletamisel jällegi ühel osal wälja minna ja teisel sisse jääda, nii et asi ikka korras on. (Rahaminister O. Strandman: Teie salaja hääletate teistmoodi! Teil ei olnud

juulgust mind läinud korral kukutada.) Mis meie salaja teeme, seda teeme meie ka awalikult. Jätame nüüd need väikesed konksud, härra Strandman. Nende väikeste konksudega Teie mind ei eksita. Mina ütlen, ka selle tollipoliitikaga on nii, et igaiüks laidab teda, aga peab wist meelde tuletama seda kirikuisa ütelist, kes omalajal ühe wäga keerulise teoloogilise küsimise peale wastas, „Credo quia absurdum est“, see tähendab, ma kiidan teda sellepärast, et ta kuhugi ei kõlba. See on wabalt ümber pandud. (M. Juhkam, tõer.: Lõp mata teraw meel.)

Jällegi üks teine imelik asi, mis wõrdluse wälja kutsub meie üldmajanduspoliitika ja tollidepoliitika wahel, on see, et nad on mõlemad sündinud laimamise läbi, nende isa ja ema on laimamine. Läänud aastal sel ajal algas see laimamise ajajärk, ja nüüd on ta üle läinud tollipoliitikasse. Ka siin on ette toodud seda ja teist isiklikkudest asjadest. Mina ei taha sellest mitte kõnelema hakata. Siin on etteheiteid tehtud, et härra rahaminister nii wäga jahuweskiomanikkude huwide kaitsega tegemist teeb. Wõib ju olla, kas seda salaja tehakse, wõi awalikult, see on ükskõik. Aga kõigele sellele asjale antakse niisugune halb maitse, laimamise maitse juurde. Meie ei saa ilma laimamiseta ja ilma määrimata sugugi läbi. (Rahaminister O. Strandman: Tõsi, Teie ilma sellela läbi ei saa.) Ega siin pole ometi mõne väikese kaitsega tegemist, kus igast väikesest silbist kinni hakatakse. Teie saate wäga hästi aru, mis ma öelda tahan. Ja Teie olete (rahaminister O. Strandman'ile) üks nendest laimajate isadest, üks kõigesuurem isa. (Rahaminister O. Strandman: See on häbematus, härra Ipsberg! Teie olete ka abakas!) Teie weel suurem.

Juhataja **J. Tõnisson**: Ma palun härra Ipsberg'i ja härra rahaministrit sündmata sõnu mitte tarwitada. (K. Einbund, põl.: Mis ka abakas? — Mära põllumeeste keskel. — K. Einbund, põl., ja J. Temant, põl.: Palume rahaministrit korrale kutsuda!) Ma palun rahu. (K. Einbund, põl.: Kes julgeb Riigikogus „ka abakas“ öelda? J. Temant, põl.: See on häbematus!) Rkl. Einbund, ma palun rahu!

(Mära ja kisa põllumeeste keskel.) Kui teie korrast lugu peate, siis palun rahu. (Hüüded põllumeeste hulgast: Palume rahaministrit korrale kutsuda! — M. Juhkam, tõer.: Palume Einbund'i wälja heita! — K. Einbund, põl.: Katsuge! — L. Johanson, sd.: Kas politsei Teile külge ei hakka?) Ma palun rahu! Mina olen härra rahaministrit ja härra Ipsberg'i korrale kutsunud, et sündmata sõnu ei tohi tarwitada, ja sellega on asi likwideeritud. (Hüüded põllumeeste hulgast: Palume korrale kutsuda härra rahaministrit.) Mina olen asja kodukorra järele likwideerinud, kui teie sellega rahul ei ole, siis on selle jaoks teine tee. Teie wõite siis, kui teie juhatajaga rahul ei ole, wanematekogusse minna. (J. Hünerson, põl.: Selle juhatajaga ei ole meie kunagi rahul olnud. K. Einbund, põl.: Palume korrale kutsuda härra rahaministrit! Walitsuse liige ütleb Riigikogu liikmele ka abakas, Riigiwanema asetäitja ütleb Riigikogu liikmele ka abakas, seda pole enne nähtud.) Ma palun rahu! Kui korda ei peeta, siis katkestan koosoleku. (J. Temant, põl.: See on teine asi.)

Kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.05 min.

Pärast waheaega jätkub koosolek kell 7.30 min.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**.

Sekretäri kohal sekretäär **T. Kalbus**.

Juhataja **J. Tõnisson**: Riigikogu koosolek kestab edasi. Sõna on järjekorras rkl. Jürman'il. Et rkl. Jürman siin ei ole, jääb tema kõnelejate nimekirja lõppu.

Järjekorras on sõna rkl. Holberg'il. Rkl. Holberg ei ole siin. Seega on kõnelejate nimekiri läbi.

Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **L. Johanson**: Rahaasjanduse komisjoni nimel ei saa ühegi siin tehtud ettepanekuga ühineda.

Juhataja **J. Tõnisson**: Esitatud on ettepanekuid juba warem II lugemise puhul aruandja rkl. Johanson'i poolt, et aga need ettepanekud uuesti esitatud redaktsioonis ettepanija seletuse järele juba

rahuldatud on, ei tule nad mitte hääletamisele.

Hääletamisele tulewad ettepanekud, mis on tehtud rkl. Jõeäär'e poolt § 1 punkt 2-ne jätta — „ilma tollita“, samuti § 3 punkt 1, — „ilma tollita“. Siis rkl. Piiskar'i ettepanek § 1 p. 2-ses wõtta 0,04 kuldfranki, sel korral, kui rkl. Jõeäär'e poolt tehtud ettepanekuid wastu ei wõeta. Siis on rkl. Piiskar'i poolt tehtud ettepanek § 3 punkt 1-es määrata tolli 0,09 kuldfranki; § 22 punkt 1 ära jätta 0,17 kuldfranki ja asemele wõtta „ilma tollita“. Sama paragrahwi punkt 2-ne samuti „ilma tollita“.

Rkl. Weberman paneb ette juurde lisada § 58-dale uus „punkt e). — Punktides c ja d nimetatud puumaterjaalid — saar, tamm, waher — ilma tollita“.

Rkl. Johanson'i poolt on ettepanek § 209 punkt 1 wälja jätta, nõnda et jääb selle paragrahwi alla ainult p. 3-a.

Asun hääletamisele selles järjekorras, nagu ettepanekud paragrahwide juurde on tehtud. Hääletamise korra kohta on sõna rkl. Piiskar'il.

J. Piiskar (is.) kohalt: Et ettepanekute hääletamine kõigi rühmade siinolekul ei sünni ja seepärast minu ja Jõeäär'e ettepanekute saatus kolmandal lugemisel teisiti wõib otsustatud saada, siis teen ettepaneku, ka minu ettepanekut igal juhutamisel hääletada, et seda III lugemisel tarbekorral uuesti hääletamisele saaks wõtta.

Juhataja **J. Tõnisson**: Hääletamisele tuleb rkl. Jõeäär'e esimene ettepanek § 1 punkt 2 jätta ilma tollita. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 18 häält, wastu 24, — seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Jõeäär'e teine ettepanek § 3 punkt 1 jätta ilma tollita. (Hääletatakse.) Poolt on 18 häält, wastu 25, — seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Piiskar'i ettepanek § 1 punkt 2 wõtta 0,04 kuldfranki. (Hääletatakse.) Poolt on 21 häält, wastu 25, — seega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen hääletamisele rkl. Piiskar'i ettepaneku § 3 punkt 1 wõtta tollimäärad 0,09 kuldfranki. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 21 häält, wastu 25, seega ettepanek tagasi lükatud.

Siis tuleb hääletamisele rkl. Piiskar'i ettepanek § 22 punkt 1 jätta „ilma tollita“ ja § 22 punkt 2. jätta „ilma tollita“. Panen nad korraga hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 20 häält, wastu 22, sellega on ettepanek tagasi lükatud.

Nüüd tuleb hääletamisele rkl. Weberman'i ettepanek „juurde lisada § 58-le uus punkt e): punktides c ja d nimetatud puumaterjaalid — saar, tamm ja waher „ilma tollita“. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 8 häält, wastu 14, seega ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Johanson'i ettepanek „§ 209 punkt 1 wälja jätta“. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 39 häält, wastu ei olda, seega on ettepanek wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb seaduseelnõu I osa ühes wastuwõetud parandusega. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on I osa wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja nähtawa enamusega wõetakse wastu II osa.

II. Käesolewa seaduse punkt 1 ettenähtud sisseweo tollimäärade (I A) suhtes kustutatakse maha ajutised protsentuaalsed kõrgendused, mis määruses 4. juulist 1924 a. olid maksma pandud („Riigi Teataja“ nr. 90/91 — 1924 a.)

Aruandja **L. Johanson** (loeb): III. „Riigi Teatajas“ nr. 4/5 — 1924 a. wäljakuulutatud määrus kaupade sisseweo ja wäljaweo ning tollimaksude kohta wäljaweotariif B. Wäljaweoks keelatud kaubad, § 7 ühes märkusega tühistatakse.“

Kuna see seaduse osa redaktsiooniliselt liig kangelt kõlab, teen mina komisjoni nimel redaktsioonilise paranduse, ning siis kõlaks see osa järgmiselt: „III. „Riigi Teatajas“ nr. 4/5 — 1924 a. wäljakuulutatud kaupade sisseweo ja wäljaweo ning tollimaksude määruse wäljaweotariif B. (Wäljaweoks keelatud kaubad) § 7 ühes märkusega tühistatakse.“

Juhataja **J. Tõnisson**: Panen hääletamisele III osa uues redaktsioonis. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu III osa wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb): „IV. Wäljaweotariifis A § 4 p. p. 1-b-bb ja 1-b-cc kohta määrusega 19. weebruarist 1924 a. ajutiselt maksmapandud kaubanimetuse tekst („Riigi Teataja“ nr. 34 — 1924 a.) tunnistatakse makswaks weel 1. oktoobrist kunni 31. detsembrini s. a. arwates.“

Siin on wäikene eksitus: „p. p. 1-b-bb ja 1 b-cc“ asemel tuleks lugeda p. p. 1-b-bb ja 1-cc“.

Juhataja **J. Tõnisson**: Panen hääletamisele IV osa ühes aruandja redaktsioonilise parandusega. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu IV osa wastu wõetud.

(Wahelhüüe: Lõpetada!) On tehtud ettepanek koosolekul lõpetada. (Hääletatakse.) Ettepanek koosolekut lõpetada on rõhawa enamusega tagasi lükatud.

10. Hoolekandeseadus — I lugemisel. Sõna on rkl. Johanson'il.

L. Johanson (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Waevalt wõeti hoolekandeseadus I lugemisel päewakorrale, kui paremalt poolt, härra Tamm'e suu läbi ettepanek tehti, seda komisjoni tagasi anda ja pealegi weel mitmesse komisjoni. See on ju täiesti otstarbekohane, kui seaduseelnõu komisjonides arutatakse, aga sotsiaalseaduste alal on see komisjoni andmine kujunenud seaduseelnõude mahamatmiseks. Kõik seaduseelnõud, mis Riigikogule on esitatud sotsiaalseadusandluse alal, on komisjonidesse „antud.“ Kõigepealt tuletaksin meelde haiguskinditusseadust. See oli see seadus, mis ühest komisjonist teise käis. Asutawa Kogu esimestest päewadest kunni tänapäewani. Mina ei kuulu nende inimeste hulka, kes usuksid, et haiguskinditusseadus weel II Riigikogu poolt wastu wõetakse. Härra Einbund kõneles hoolekandeseaduse puhul julguse puudusest, ja kui meie julguse puudusest räägime, siis peab tunnistama, et sarnaste teede walimine ei ole midagi muud, kui julguse puuduse awaldus. Ei juleta otsekohe ühele seaduseelnõule wastu waielda, wastu hääletada, waid poetakse üksikute nipete-näpete warju ja maetakse seadus komisjoni pikemaks ajaks maha. Oma ettepaneku põhjenduseks, nagu mina juba sel koosolekul wahelhüüdega mär-

kisin, kandis härra Tamm ette hoolekandeseaduse kohta Märt Raua arwustuse „Kajast“. Tema kandis selle peaaegu sõnasõnalt ette. Peab tähendama, see arwustus ilmus „Kajas“ enne, kui käesolew seadus töökaitse komisjoni poolt wastu wõeti, ja töökaitse komisjoni liikmed tutwunesid selle arwustusega ning selle arwustuse põhjal tegi härra Tamm töökaitse komisjonis ettepanekud, kuid töökaitse komisjoni enamus ei pidanud wõimalikuks nende ettepanekutega ühineda. Sellega ei ole arwustus, mida härra Tamm Märt Raua kirjutusena ette kandis, komisjonile teadmata, waid komisjon on seisukoha wõtnud isegi ta üksikute punktide kohta. Härra Tamm kandis sellele jätkuks weel ette linnadeliidu märgukirja, mis komisjonile saadeti. See märgukiri on komisjonis kõneall olnud; ta on allkirjata ja sisuliselt õige wananenud.

Töökaitse komisjoni töödest wõtsid kõik see aeg osa linnadeliidu esitajana härra Smetanin ja maakondade liidu esitajana härra Aawikson. Nemad tegid ka ettepanekuid. Töökaitse komisjon wõttis iga üksiku ettepaneku kohta seisukoha, wõttis osa neist wastu, osa aga mitte, waid ühines suuremalt jaolt walituse seisukohtadega. Üks küsimustest, mis selle seaduse puudusena ette tuuakse, on hoolekande teostamise üle järelwalwe andmine töö- ja hoolekandeministeeriumi kätte. Eriti nendele punktidele on wastu waieldud härra Einbund'i poolt. Kuid teisiti seda küsimust korraldada ei saa. See nõudmine, et hoolekande teostamise üle järelwalwe anda siseministeeriumi kätte, on niisama wähe õigustatud, kui anda algkoolide üle järelwalwe siseministeeriumi kätte. Algkoolide järelwalwe on antud haridusministeeriumi kätte, seda nõuab otstarwe ja sellele ei saa wastu waielda. Niisama nagu algkooli töö hindamine, nõuab ka laste ja üldse hoolekande küsimuste otsustamine tarwilikka eriteadmisi, mida aga siseministeeriumi ametnikul, kel peajasjalikult tegemist politseiga, ei ole. Wälismail on niisuguste küsimuste tarwis oma keskasutus olemas. Meil on ka niisugune keskasutus, see on — töö- ja hoolekandeministeerium, tema ärakaotamine ei ole praegu päewakorral ja oleks wäga loomulik, kui meil seda keskasutust ka siin tunnistatakse. Ei ole ka õige see seletus, mida härra Tamm andis, nimelt Inglismaa ins-

pektsiooni üle. Inglismaal on keskwalitsuse inspeksioon hoolekande alal juht omawalitsuse organide üle, kelle käes hoolekande teostamine on ja Inglismaa järewalwel on õigus teatud kordadel omawalitsuste arwel toetust anda. Nii kaugele on seal mindud, meil weel seda ei ole. Inglismaal ei ole inspeksioon tekkinud järewalweks eraseltside, waid omawalitsuste järele. Samasuguseid inspeksioone leiame weel teistes maades peale Inglismaa, kelle kohta ainult seda härra Tamm arwas tõestada wõiwat, näiteks Rootsis, Daanis, Ungaris, Saksa maal ja mujal. Kuna härra Tamm puudub, on ülearune tema wäidete juures pikemalt peatada. Teisena wõttis hoolekandeseaduse kohta sõna härra Linnamägi, kes ütles, et temal ei ole midagi hoolekandeseaduse wastu, waid et tema koguni seda seadust terwitawat. Nii tuleb siis härra Linnamägi kõnet hoolekandeseaduse terwitusena wõtta. Kuid ka sellest seisukohast ei saa õigustada, waid siin peab hoolealustele ütleva; kartke danäalasi ka siis, kui nad kingitust toowad. Kõigepealt katsus härra Linnamägi mõju awaldada mõne redaktsioonilise weaga, missugused wead tööpoolest olemas on, sest seaduses oli igalpool maakonna „wolikogu“, nagu uues omawalitsuse seaduses, mille omal ajal wälja töötas härra Einbund'i siseministerium, ka ette nähtud oli. Wiimasel lugemisel parandati wolikogu nõukoguks, wastawalt praegusele seadusele, ja ühes kohas on jäänud juhuslikult „wolikogu“ sisse, kuid see wiga oleks ka ära parandatud ilma härra Linnamägi näpunäiteta. Härra Linnamägi luges ka miskipärast üles need asutused, kelle nimi seaduses ette tuleb ja tähendas, et neid liiga palju on. Selles ei ole aga mitte süüdi hoolekandeseadus, kui meil nii mitmenimelised omawalitsuse asutused on — linnawalitsus ja nõukogu ja linnawolikogu, maakonnawalitsus ja nõukogu, aewi- ja wallawalitsused jne. Tähendab, meil on need organid kõik juba olemas ja ühtki neist ei saa käesolewas seaduses nimetamata jätta. (W. Linnamägi, krst.: Nüüd leidsite kärbse ülesse, aga ämblikku ei näe.) Mikspärast tuleks mõni wälja jätta? Hoolekande komisjonid on linnades olemas, waldades aga sarnaseid komisjone mitte ei nõuta. Ainult hoolekande nõukogu on uus asutus ja waga tarwilik asutus, mis

juurde tuleb. Härra Linnamägi arwas weel, et ei ole tarwis üles lugeda hoolekandeministri ja hoolekande osakonna juhataja kohuseid. Ka see on tarwilik ja juba selguse pärast on need ülesanded, mis hoolekande osakonna juhataja ja ministri peale pannakse, üles loetud.

Härra Linnamägi peatas ka karistuste juures ja nimelt § 170-es ettenähtud karistuste juures, kus hoolekande alla wõetud lapse surma mitteteatamise pärast karistus on ette nähtud. Sarnane karistus on aga tingimata tarwilik, sellepärast, et siin on tegemist hoolekande alla antud lastega, kus wõib surma põhjuseks olla mõni kaelakohtuliste kuritegude alla kuuluw tegu, mis kaelakohtuliselt karistatakse, ja sellepärast on loomulik, et nendele inimestele, kes selle eest raha saawad, et nemad lapse kaswatada wõtawad, et neile mõned tähtpäewad on ette nähtud, millal nemad sellest silmapilgust, kus laps sureb, teataksid ja et nemad seda õigel ajal teeksid. Sellepärast on niisugust määrust täielik õigus seadusesse paigutada. Niisama waidles härra Linnamägi selle wastu, et on karistus ette nähtud selleks, kui wanaasjade, wanawara, raamatute jne. kauplused alla 15 aastaste laste käest midagi wastu wõtaksid, kuid komisjonis ei waielnud kristliku rahweraukonna esitaja selle wastu. (W. Linnamägi, krst.: Kas mina midagi juurde ei öelnud?) Sarnane karistus on ette nähtud selleks, et lapsi hoida kuriteole sattumast, et laps selleks, et tsirkuse piletit lunastada, ei läheks maha müüma oma kooliraamatuid ja kooli tarbeasju: nii et sellel on oma põhjendus olemas. § 173-es nõuab härra Linnamägi ka ammedele karistuse määramist, kes wõõrast last korralikult ei imeta. Kui see ettepanek teisel lugemisel tehakse, siis wõib selle üle pikemalt rääkida. § 175-as ei ole mitte ette nähtud karistust heategude eest, waid seaduse rikkumiste eest, niisama karistatakse § 177 isikuid, kelle hoole all on nõdrameelsed ja kes nende üle tarwilikult ei walwa, nii et nõdrameelsed wõiwad seltskonnale kardetawalt tegutseda ja kuritöösid korda saata. Niisuguste karistumäärade üle wõib ju waielda siis, kui nemad tulewad paragrahwide wiisi arutamisele, wõib olla, et üks wõi teine karistusmäär wõib wälja jääda, aga pean tunnistama, et komisjonis nende wastu kuskilt poolt ei waieldud.

Härra Linnamägi oma kõnes ütleb: „Otse liigutaw on see äärmus... (W. Linnamägi, krst.: Ärdus, mitte äärmus.) ...tähendab siis, „otse liigutaw on see ärdus, mis osaks saab väljaspool abielu sündinud lapsele.“ Milles seisab see ärdus? Tema seisab selles, nii saab härra Linnamägi kõnest kui ka seadusest aru, et lapsele ja emale võib nõuandja määrata. (W. Linnamägi, krst.: Enne lapse sündimist.) Jah, ka enne sündimist, see ei ole midagi uut, waid seda leiame ka wanast ajaloost. Nende hooldajate tegewusest saab härra Linnamägi sõnasõnalt nii aru: „Nõuandja peab enne lapse sündimist naise kõrwal käima ja hoidma, et tema oma jalakest ära ei murra.“ Aga mina pean ütleva, et ka väljaspool abielu sündinud laste küsimus on üks sarnastest küsimustest, mille üle eriti ka selle erakonna poolt, kuhu härra Linnamägi kuulub, palju tõsisemat arwustust oleks wõinud oodata. See arwustusel kujul, nagu härra Linnamägi ette kandis, leidis heakskiitmist ka sealt poolt, kus nüüd ainult tühjus järele on jäänud, aga kus ometi harilikult midagi siiski olemas on. (näitab käega põllumeestekogu rühma tühjade toolide peale.) Ei tärwitseks nii pilkawalt ja nii halwakspanewalt rääkida väljaspool abielu sündinud lastest, kelle elu isegi juba raske on, palju waewalisem kui teistel lastel, kellel siiski hooldajad on. Samasuguseid hooldajaid leiame meie ka teistes maades, leiame Ungaris, Daanis ja mujal. Ei ole ju ka laps selles süüdi, kui üks wanematest oma kohustusi lapse wastu ei täida. See on väga paljudele lastele ja väga paljudele emadele otse saatuseks saanud, see sarnane ironiseeriw waade, wõi isegi põlgaw waade väljaspool abielu sündinud laste kohta. Sarnane põlgatus saab neile osaks ühelt poolt, kuna teiselt poolt see seltskond, kes neid arwustab, ise mitte sisuliselt selle nähtuse wastu ei ole. Meil ei saada aru „Fausti“ Margarethest ja meil on iseäranis need kohtumõistjad sarnased, keda wõiks wõrrelda selle kujuga, kelle maalib meile Eduard Wilde „Prohwet Maltswetis“ pastor Paulsen'ina, kes oli oma kihelkonnas õige hulkade laste isa, mitte ainult heategewas ja mitte ainult waimulikust mõttes. Kuid kõik need inimesed leiawad tarwilikuks väga põlgawalt kõnelda väljaspool abielu sündinud lastest, olgugi, et see on üks tõsisematest küsimustest,

mille peale tuleks ka Riigikogus hoolekandeseaduse arutamisel tähelepanu pöörata. Üks, kes selle küsimusega tegemist on teinud, nimelt professor Ludwig Gurlitt ütleb, et meie peame elu austama igal pool, kus teda leiame, ei ole lapsi, kes sündinud patust, ja ema on igale lapsele, keda ta on sünnitanud, — madonna, ema ja lapse wahekorras ei ole wana süüdi — siin katkeb kett. Uus püha kohustustunne lunastab terve minewiku ja loob looduse sügawusest esimese lüli uues ketis. Waadake, see on tuntud kaswatusteadlase waade, kes ka selles küsimuses tuntud on. Meil aga otsustatakse neid küsimusi selle „moraali“ seisukohalt, kus peamõju on meie ühel osal waimulikud ja wanadel tüdrukutel, kes selle küsimuse üle otsustamise kohta arenemises kängu on jäänud ja mitte ainult wanatüdrukud, waid ka üldse wanad „seltskonna daamid“. Kuid see küsimus on siiski palju tähtsam ja palju õrnem, kui et niisuguste seisukohtadega ja niisuguse moraali peal põhjendatult arwamistega esineda. Nalja võib ju selles küsimuses ja selle küsimuse üle teha. Nii tegi Awertschenko terve üldise ajaloo naljaks ja on ka kirjanikka, kes surma küsimusega on nalja teinud, miks ei wõiks siis hoolekandeseaduse arutamise puhul ka naljasarwe wälja puistata rinnalaste, wanade ja eriti väljaspool abielu sündinud laste peale. Seda wõiks ka teha isegi sealt erakonnast, kus muidu rohkem südametunnistust wõiks oodata. Umbes selles ringkonnas on ju nimetatud neid kiriku keeli „sohilasteks“. Ka rinnalastekodude kohta kõneldakse pilkawalt. Härra Linnamägi ütleb, et ema võib olla rinnalastekodus ka kauem, kui kuus kuud, ja härra Holberg, kes ikka terawmeelne on olnud, leiab ka siin äärmuse ja hüüab: „Surmani“ ning härra Linnamägi jätkab, „et seal on emal igatahes parem põli, kui oma kodus, sest muidu peawad nad ise oma paiuki järel käima, emadekodus aga jääb see jalawaew ära“. Noh, rinnalastekodud ja emadekodud meil ega kuskil mujal ei ole selleks, et wähendada emade jalawaewa paiuki järele minemises. Sarnast arwustust selles küsimuses mina küll ei saa tunnistada rinnalastekodu juures, see on asutuse kohta, mille tähtsust ja tarwilikkust nüüd waewalt wähegi südametunnistusega inimele eitada võib ja mille tähtsust ja tarwilikkust on tunnistatud igal pool.

Kuskil riigis ei leia meie sarnaseid rinnalastekodusid kui meil, kus laste surevus nii suur on ja kus kõrwalsahwris ikka harilikult üks lapse laip seisab, waid meie leiame terwed suured lossid, kus lapsed on eraldatud üks teisest, et hoiduda külgehakkawatest haigustest, nagu seda on sarlakid jne. Waadake, nii kaugele on selles küsimuses mindud. Meie oma Balesna rinnalastekodu juures ei tarwitse endale nii wastu rindu lüüa ja öelda nii pilkawalt lastekodu kohta sel ajal, kus meil kõneldakse rahwa juurdekaswu wähenemisest — ma wõisin juba ette tuua teile suured arwud ühe miljonilise rahwa kohta ettetulnud tapmiste üle, abortide jne., ja hulga waestelaste üle, kellest osa kahtlemata meie sõjaoludest pärit on. Meil sureb iga kuu umbes 250—300 last 1700—1800 hulgast, mis kuus meil sünnib, esimeses eluaastas, ja nii nagu seda arstid tunnistawad, just puudulikkude elutingimuste tagajärjel. Need lapsed oleksid wõinud suureks kaswada, kui elutingimused oleksid teised, aga just ema hoole, toidu ja elamistingimuste puuduste tõttu surewad nad mitte loomulikult. Ja mis see tähendab, 250—300 rinnalast kuus üksi! Öeldakse ju, et sõda nõuab suuri ohwrid, aga need inimesed, kes laste surewuse küsimust on lähemalt waadelnud, leiawad, et need ohwrid, mis sõda nõuab, on laste surewusega wõrreldes õige wäiksed. Kui meie wõtaksime Werestschagini pildi — sõja-apotheos, — siis näeme, et surnupealuud on ritta laotud püramiidiks. Aga missuguse püramiidi meie saaksime sellest, kui need lapsed kokku korjaksime, kes esimeses eluaastas surnud? See on igatahes küsimus, mille kohta ka kristlastelt ja eriti härra Linnamägi'lt wõiks rohkem tähelpanu oodata. Minu seisukoht on see; ärge makske lastele kätte seda, milles teie ise süüdi olete. Meie ühiskondlik kord on praegu sarnane, et meil on waesed ja rikkad, meil on praegu iseäranis, nagu meie seda ka kullafondi äratarwitamise juures näeme, waranduse koondamine üksikutesse kättesse käimas täies hoos, ja iseäranis sarnastel tingimistel kaswab wiltsuse ja waesuse summa. Ja kui meil niisugune kord on, siis peame ka abinõusid selleks leidma, kuidas neid inimesi, kes mitte oma süü läbi waesed ei ole, wiltsusse sattunud, toetada, sest suur osa waesusest ei saa põhjendada mitte nende waeste inimeste isiklikkude

wõimete nõrkusega. Kui meil niisugused tingimised on, siis peame ka hoolekandeküsimust täiesti tõsiselt wõtma.

Mis puutub härra Einbund'i seletusse, siis kahtlemata teisel lugemisel need waidlused tõusewad uuesti üles. Kuna härra Einbund'i praegu mitte siin ei ole, siis ei taha mina ka härra Einbund'ile wastama hakata, waid jätan selle seks korraks, kui härra Einbund siin on. (A. Anderkopp, tõer.: Ega ta Teile sellega tagasi eitasu.)

P. Luiga (rhw.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! 28. oktoobril sel aastal hoolekandeseaduse arutamise puhul juhtis töö-hoolekandeminister härra Kaarna Riigikogu tähelpanu sellele, et uus hoolekandeseadus paneb riigi ja omawalitsuste peale suured kohustused, mis meid küsima sünnib, kas jõuame neid teostada ja kanda, ja jõudis otsusele, et Eesti riik suudab neid kanda, et ehk wäljaminekuid, mis praegu juba omawalitsustel kanda, suurendada tuleb 100.000.000 marga pealt umbes 200.000.000 marga peale.

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härrad Tamm ja Einbund, arwustades käesolewat seadust põhjalikult, leidsid, et tema paneb riigile ja omawalitsustele peale 1.000.000 marka kulusid. Siin lähewad arwamised töö-hoolekandeministri ja arwustajate wahel ometi lahku. Nüüd oleks huwitaw töö-hoolekandeministrilt teada saada, kuipalju tulewad, tema arwates, wanadekodud, mis maakonnawalitsustel tuleb ehitada, maksma ja mis maksab nende sisseseade, palju maksab ühe hoolealuse ülespidamine wanadekodudes ja kui suured on tema rawitsemis- ja hoolekandekulud ja samuti lastekodude ehitamine ja sisseseadmine ja hoolealuste kaswatamiskulud kunni 18 aastani ühe kaswandiku kohta aastas. Kui aruandja poolt ettetoodud hoolealuste liikide kohta arwusid aluseks wõtta, oleks kerge otsustada, palju see kõik kulusid toob, mis see seadus peale paneb. Aga enne kui seadust ellu wiia, peab seadusandjatel selge olema, missugused kulud ja kui suured summad selle seadusega maksjatele peale pannakse, kas 200.000.000 wõi miljard kakssadatuhat marka.

Teisest küljest ei tunnistata selles seaduses üldse omawalitsuste asutusi, waid luuakse niisugune kord, et üks hoolekande nõukogu asutatakse ja see

määrab terve korra kindlaks ja omawalitsused muudkui täitku. (Wahelhüüe keskelt: Kas need asutused ei ole.) Riigikogu loob meie oludele kohase hoolekandeseaduse ja kohalikud omawalitsused teostawad sel alusel hoolekannet, ilma et hoolekandeministrium oma hoolekande nõukoguga ja nõunikudega wahele wõiks segada. Mis puutub abimääramise suurusesse, siis peawad seda need kohalikud omawalitsuse nõukogud kindlaks määrama, kes kohalikka abisaajaid kõigeparemini ja ligemalt tunnawad. Maakonnawalitsused ehitawad ainult nende jaoks wanadekodud, kes wanadusest äärmiselt jõuetud ja töowõimetud ning abi tarwitawad. Kõik teised wanad raugad ja töowõimetud jääksid waldade wanadekodudesse, mis wallad ehitawad ja korda seawad. Maakonnad ehitawad ka lastekodud. (Wahelhüüe B. Oja, tõer. poolt.) Mina ei saa kaitsta seda seisukohta, sest see ei ole õige seisukoht, tema paneb omawalitsustele väga suured kohustused peale. Otstarbekohane on ainult see, et omawalitsused nendele majad ehitawad, kes äärmiselt abi tarwitawad. (Wahelhüüe keskelt.) Tähendatakse, et waldade wanadekodud on äärmiselt wiletsas seisukorras. See nii ei ole. Kes neid tunneb, see teab, et nemad nii wiletsad ei ole, nad on väga ilusad. Meil ei ole niipalju raha, et meie wõiksime uusi maju ehitada, ja mina arwan, et need majad, mis waldadel on, wastawad täiesti wanadekodude nõuetele. Kõik wanad raugad ja töowõimetud peaksid jääma waldade wanadekodudesse, mis wallad ehitawad ja korda seawad, kuna maakonnad ehitawad ainult lastekodud ja peawad neid ülewal.

Mis puutub seaduseelnõus ettenähtud nõndanimetatud ärähoidwasse hoolekandesse, siis on see üks väga laialdane mõiste. Mis tuleb selle all mõista, ja kuidas tahetakse seda ärähoidwat hoolekannet luua ja kes teeb seda kindlaks, kuna kodanik satub ärähoidwa hoolekande alla? Et seda teostada, tuleb kindlaks määrata elatismiinum riigis iga hinge kohta. Waadake, siin on selle seaduseelnõu raskuspunkt, mis tõendab, et see praegusel ajal läbiwiidaw ei ole, ja on wist kõigil ilma pikema seletuseta arusaadaw. Seda ei ole wist ka kuskil teises kultuurriigis tehtud, ... (L. Johnson, sd.: Seda olete luuletanud.)

... sellega wõib meie noor riik ka oodata, korraldades meie majanduselu nõnda, et kodanikud majanduslikult hädaohtu ei satuks. Hoolekande ala on meil senni waeselapse osa etendanud. Et edaspidi riik selle ala peale tuntawalt suuremaid summasid kulutaks ja seda juba järgneval eelarwe arutamise puhul silmas peaks, seda asja ei tohi edasi lükata, sellepärast, et meil ei ole weel hoolekandeseadus maksma pandud. Hoolekandeseadus tuleb luua meie olude kohane, siis saaks teda ka ellu wiia ja täita. Mina usun, et seda seadust ei saa meil enne 1926. aastat teostama hakata, aga kui waestel peaks äärmiselt raske seisukord olema, siis peab need summad selle aasta eelarwesse sisse wõtma, et mitte oodata, sest seadus, wõib olla, läheb komisjoni, kus ta senni juba kaks aastat olnud ja seal ehk weel rohkem seisma saab. Selles mõttes teeksin mina ettepaneku, anda käesolew seaduseelnõu I ja II lugemise wahel rahaasjanduse komisjoni läbiwaatamiseks, ühtlasi tähendatud komisjonile ülesandeks tehes nõutada üldkomisjoni, samuti ka omawalitsuse komisjoni arwamine selle seaduse kohta.

Juhataja J. Tõnisson: Järjekorras on sõna rkl. Eilman'il.

B. Eilman (is.): Ei tarwita.

Juhataja J. Tõnisson: Järjekorras on sõna rkl. Tallmeister'il.

Th. Tallmeister (rhwsu.): Ei tarwita.

Juhataja J. Tõnisson: Järjekorras on sõna rkl. Woiman'il.

J. Woiman (sd.): Ei tarwita.

Juhataja J. Tõnisson: Järjekorras on sõna rkl. Jõeäär'il.

A. Jõeäär (sd.): Ei tarwita.

Juhataja J. Tõnisson: Järjekorras on sõna rkl. Linnamägi'l.

W. Linnamägi (krst.): Härra aruandja pidas oma kohuseks pika repliigiga minu hoolekandeseaduse kohta tehtud kriitiliste märkuste kohta maha saada. (M. Martna, sd.: Maha saada ka, näe!) Ja mulle seal mõtteid omaks panna ning sõnu suhu panna, mida mina mitte ei ole öelnud. Kõigepealt peab waidlemine ausalt sündima ja ei tohi wastasele ikka rohkem sõnu kõne sisse

panna, kui tõesti on olnud. Ma toon näited: Härra Johanson ütleb, et mina olla suurt rõhku pannud selle paragrahwi peale, kus on üles loetud kõik need asutused, kes hoolekande juures tegutsewad. Ma aga juhtisin tähelepanu selle peale, et wõimupiir ühe ja teise asutuse wahel ei ole mitte hästi ära määratud. Näiteks hoolekande nõukogu kompetents ja tema tegewusringkond langeb kokku ministeeriumiga ja hoolekande osakonna juhataja wõimupiir on seesama, mis ministeeriumilgi jne. Edasi ütles härra Johanson, et mina olewat selle peale rõhku pannud, et karistuse määrused sel puhul, kui perekonda wõetud waenelaps on ära surnud ja mitte sellest õigel ajal ei ole teatatud, kuhu tarwis, ei olewat õiglased, kuna need määrad on ebamääraselt suured. Mina aga rõhutasin seda, et karistus on ebamäärane suur selle eest, kui see perekond ei ole mitte 3 päewa jooksul teatanud oma aadressi muutmisest, sellepeale panin mina igatahes rõhku. Edasi tähendas härra aruandja suurte pateetiliste shestidega, et mina olla rääkinud halwakspanewalt nendest õnnetutest väljaspool abielu sündinud lastest ja maalis meile siin pilte, kõneledes pikalt ja laialt, kuidas nad nii õnnetud on. Mina aga nendest lastest sõnagi ei ole rääkinud. Ma rääkisin küll laste nõunikkudest, sellest uuest instituudist, mida tahetakse maksma panna, kuid lastest ei ole ma absoluut mitte midagi rääkinud. Laps on ikka laps ja laps ei ole selles süüdi, kellest ta sündinud. Seda tean mina niisama hästi, kui aruandjagi. Mina ei ole ilmas selle peale rõhku pannud, kas laps on väljaspool abielu wõi abielus sündinud. Mina rääkisin waid sellest instituudist, mille kompetents ja ülesanded on väga segased. Ka täna tahtsin sellest rääkida, et vähemalt selgust saada. Seadust rohkem lugedes, asun kindlamale seisukohale, et raske on aru saada, millised on need ülesanded, mida tahetakse panna nõunikkude instituudi peale. Just selle tõttu wõtsin ma sõna, et vähemalt kuulda, mis härra aruandja selle kohta räägib. § 61-ses on öeldud, et iga hoolekandele lapsele määratakse selle asutuse poolt, kelle hooleall laps on, kodanikkude hulgast nõuandja, kes lapse kasvatuse juures lapsele enesele ja ka tema kaswatajale nõuandmisega abiks on, väljaspool abielu sündinud lapsele aga omawalitsuse asutuse poolt isegi enne

lapse sündimist. Selle kohta awaldasid mina kahtlust, kas nõuandja tarwilik on ja mis tema teeb selle raskejalgsõ ema toetuseks. Kui mina rääkisin läinud korral nendest nõuandjatest, siis wastas härra Martna mulle: „Jah, waadake, nõuandjal on suured ülesanded. Näiteks Soomes peab tema kõigepealt lapse isa selgeks tegema, kusjuures raskejalgne naine ühtlasi kui süüdistaja-tunnistaja on, ning ette tassima mitu noormeest ja näitama, wot see on isa, ja kohus peab tema mõistma lapse ülewälpidamise kulusid kandma.“ Käesolewat seadust ligemalt waadeldes, leian mina, et niisuguseid ülesandeid meie seadusega nõuandjate peale mitte küll mõeldud ei ole panna. Meie seaduse peaaülesanne on nõuniku peale kohustusi panna, lapsele kaswatamise juures abiks olla, samuti peab tema kaswatajale abiks, nõuks ja järelwaatajaks olema. Nõuandja peab ka selle järele walwama, et lapsele tarwilik algharidus antakse ja teda wastawale elukutsele ette walmistatakse. Siin on näha, et nõuandjal on suuremad ülesanded, kui need, mis Martna arwas olewat. (M. Martna, sd.: Suuremad?) Ja muidugi suuremad. (M. Martna, sd.: Soomes neid ülesandeid ei ole, ja mina arwan, et Teie Soome seadus ka natukene tunnete.) Ei tunne. Nüüd aga selle nõuandja tegutsemise kohta. Hoolekande alla wõetud lapsele määratakse nõuandja kõigepealt selle asutuse poolt, kelle hooleall on laps, ja väljaspool abielu sündinud lastele määratakse nõuandja eriliselt omawalitsuse hoolekandeameti poolt, tähendab, ühele lapsele määratakse ühe mingisuguse asutuse poolt ja teisele lapsele määratakse hoolekandeameti poolt. (M. Martna, sd.: Lapsele nõuandja?) Jah, nõuandja. See on igatahes selgesti selles paragrahwis öeldud, lugege läbi.

Nüüd aga, missugune on see asutus, kelle hooleall laps on ja kes lapsele nõuandja määrab, waadake, see küsimus on lahtiseks jäetud ja niisugust asutust ülepea ei olegi olemas, sest omawalitsused teostawad hoolekande mahajäetud laste üle ja ka waestelaste üle, ühesõnaga kõigi üle, ja mingit muud asutust ei ole. Kui aga siin öeldakse, et lapsele määrab nõuandja asutus, kelle hoole all laps on, ja räägitakse weel pärast omawalitsuse hoolekande ametist, kelle hooleks on määrata nõunikka ühe kategooria lastele,

nimelt väljaspool abielu sündinud lastele, siis tuleb välja, et peab olema mingisugune asutus peale hoolekandeameti, kes seda määramist teistel juhtumistel tegema peab. (J. Woiman, sd.: See on üks ja seesama.) Lugege see paragrahv läbi ja öelge, mikspärast peate eriti alla kriipsutama, et väljaspool abielu sündinud lastele määratakse nõuandja omawalitsuse hoolekandeameti poolt, kui viimane kõikidele lastele neid määraks? Mina leian, et on teine asutus olemas seaduse mõtte järele, kuid siiski teda olemas ei ole. Siin on üks wassing.

Siis edasi on öeldud, et nõuandjal on õigus alati lapsele juurde pääseda ja tema kasvatust järele waadata. (M. Martna, sd.: See on siis lapse hoolekandja!) Nõuandja, mitte hoolekandja, meie räägime sellest weel. See nõuandja peab laste kaitseks üles astuma selle asutuse wastu, kes ta nimetas, tähendab, omawalitsuse hoolekande osakond nimetab nõuandja ja seesama nõuandja peab üles astuma sama hoolekandeameti wastu lapse kaitseks. (M. Martna, sd.: Ja miks mitte, kui see tarwis on.) On loomulik, et omawalitsuse asutusel on meeldiwam niisugune nõuandja, kes lapse pärast ei hakka palju neid tülitama, ja siis emb-kumb, kas wõetakse nõuandjaid, kes oma kohuseid õieti ei täida, wõi määratakse jälle teistsugune nõuandja, kes rohkem meelejärele ja tagandatakse esmalt määratu, aga kas sel hoolekandeametil tagandamise õigust on wõi mitte, see on lahtine küsimus. (J. Woiman, sd.: Härra Linnamägi, see tuleb li lugemisel ette.)

Edasi, nõuandja on kohustatud selle järele walwama, et laps wastawale elukutsele ette walmistataks, et ta alghariduse saaks jne. Nagu sellest seadusest näha, kawatsetakse neid waeseid lapsi, see on, ilma isata wõi emata lapsi, perekondadesse kaswatada anda, ja sellejuures lähewad wanemate, vähemalt adoptiwanemate õigused nende last kaswatada wõtnud perekondadele üle. Nimelt § 42 järele, kus öeldud on, et see kaswatada wõtja omab lapse üle wanemate õigused, peale pärandamise õiguse ja see perekond peab selle eest hoolitsema, et laps korralikult kaswatatakse, et ta kooli läheks jne. ja on ka karistus ette nähtud sel juhtumisel, kui neid kohuseid mitte ei täideta. Nüüd aga pannakse järelwalwe kohustus mitte selle perekonna

peale, kes lapse kaswatada on wõtnud, waid hoopis ühe teise isiku, nimelt lapse nõuandja peale, ja see peab selle üle walwama, et laps koolitatakse ja ka ameti ära õpiks. Tähendab, laps antakse perekonda välja ja selleks walitakse perekonda kõige paremate hulgast, kes teatud nõuetele peab wastama, nimelt peab see teatawas mõttes jõukas ja aus perekond olema, tal ei tohi omal lapsi olla jne. Laps antakse nõnda väljawalitud perekonda, nõutakse perekonnalt teatud ülesandeid, ja neid on õige palju, pannakse teatawad kohustused peale ja on isegi trahwid ja nuhtlus ette nähtud nende mittetäitmisel. Aga nüüd määratakse peale selle weel nõuandja, kes selle perekonna üle walwama peab, tähendab, perekonnale teatawaks inspeksiooniks peab olema. Ja miks teie nüüd arwate, mu härrad, et see nõuandja parem kaswataja on, kui perekond, kes lapse omale kaswatamiseks wõtnud? Nõuandja walitakse sama asutuse poolt, kui perekond, kuhu laps kaswatada antakse, — eks ole see nii? Miks on siis üks parem kui teine, et üks teist kontroleerima peab? Kuna pealegi üks, nõuandja, mingit wastutust ei kanna, teine, perekond, aga suurt wastutust kannab. Peale selle on riigi hoolekande nõunikud need, kellel täielik õigus on rewisjonil ja kontroleerimist teostada, samuti muidugi ka hoolekande osakond. (M. Martna, sd.: Hoolekande osakond annab juhtnõu, ei saa neid aga isetäita. B. Eilman, is.: Lapse järelwalwe on hoolekande nõukogu asi!)

Mina ei saa sinna midagi teha, kui seadus nii puudulik on ja sama paragrahw endas wastukäiwad mõtted sisaldab. Siis lugege edasi: Lapse warandus ei kuulu nõuandja hoole alla, välja arwatud see osa, mis kaswatamiseks on määratud. Meie teame, et igale lapsele, kellele mingisugune warandus järele on jäänud, möödapääsematult sunnitud ollakse waestelastekohtu poolt hooldaja nimetama, — see instituut on meil olemas, — ja selle hooldaja alla käib ka lapse waranduse üle walitsemine, olgu see warandus siis suur wõi väike. Nüüd aga luuakse sarnane uudis, et see osa lapse warandusest, mis tema ülespidamise peale läheb, antakse nõuandja kätte ja see peab temaga oma äranägemise järele toimima. Kuna hoolekandja on kohustatud aru andma tarwitatud summade eest hoole-

kande kohtule ja mitte üksi lapse waranduse kasutamise, waid ka lapse füüsilise ja moraalse kaswatuse järele peab walwama ning on temal sellega juba küllalt suured ülesanded täita. Nüüd aga luuakse uus nõuandja instituut, kes hooldajalt osa lapse warandusest ära peab wõtma ja selleks täiesti õigustatud on, ja ei wastuta tema kellegi ees, kuna hooldaja kohtu ees wastutab. (M. Martna, sd.: Nõuandja on ju see hooldaja!) Ei ole mitte, see on hoopis teine asi, Teie eksite, härra Martna, hooldaja on ise- ja nõuandja iseasi. Siin on täiesti uus asi loodud, kuid ometi ei wõi seda lubada, et seadus awalikult niisugused kollisioonid loob, tekitades wastolusid ja tülitsemisi lapse waranduse hooldaja ja lapse nõuandja wahel. Kui tahetakse teatawad funktsioonid, iseäralikud kohustused jätta nõuandjale, siis peab need vähemalt enne ära wõtma lapse hooldajalt, sest kahe inimese kätte ei wõi neid ühesuguseid kohuseid ja ülesandeid jätta ja lahendajaid konfliktide puhul siin ette nähtud ka ei ole. Ma tahtsin tähendada, et uus instituut — lapse nõuandja — on seaduses puudulikult ära määratud. Tal ei ole wastutust kellegi ees, sest ei ole paragrahwi, mis seda lapse nõuandjat nuhtleks juhtumisel, kui see oma kohust puudulikult wõi lapse kahjuks täidab. Wõib

olla, on siin tahetud mingisuguse wäljamaa eeskuju järele teha, kuid see on seaduses läbimõtlemata ja puudulikult teostatud ja selles mõttes waidlesin mina ka esimesel korral selle wastu, kuid mina ei rääkinud mitte laste wastu ega ka selle seaduse wastu üldises mõttes. See seadus on tarwilik ja wastuwõtmise wäärt ja on soowitaw, et ta rutem wastu wõetaks, tal on aga suured puudused, mida salata ei saa ja mille kohta asjata oleks silmi kinni pigistada. Aruandja tahab aga sellest wälja lugeda, nagu oleksin mina siin ironiseeriwalt rääkinud waestetlastest, see on aga igatahes täiesti sofistlik wõte. (L. Johanson, sd.: Noh, mis Teie rääkisite, see oli sofistika!)

Juhataja **J. Tõnisson**: Ettepanek on tehtud kwoorum kindlaks teha. Palun märguandmisega Riigikogu liikmeid kokku kutsuda. (Helistatakse kõrwalruumidesse. Hääled keskelt: Kes tegi ettepaneku?) — Asunikud. (L. Johanson, sd.: Härra Ostrat on ju põllumeeste wolinikuna siin.) Koos on 42 Riigikogu liiget, seega puudub kwoorum.

Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 8.40 min. õhtul.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson**.

Sekretäär **T. Kalbus**.

Abisekretäär **J. Wain**.

